

OT-keskus

Vaativinta osaamista lasten, nuorten ja perheiden palveluissa

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus (OT) -hankkeen loppuraportti
v. 2022-2023
Itä-Suomen YTA

Tarja Saharinen, OT-projektikoordinaattori,
Ilona Luoma, OT-projektipäällikkö ja OT-
koordinaattorit Katja Salminen-Lahtinen,
Tiina Kettunen, Marjut Heiskanen ja Jaana
Heikkinen

21.2.2024

Sisällysluettelo

1 Tausta ja yleiskuvaus hankkeesta	2
2 Tavoitteet	5
3 Tuotokset.....	7
3.1 Yhteistyörakenne hyvinvointialueiden kanssa	7
3.2 OT-keskuksien monialaisten asiantuntijaverkostojen muodostuminen.....	10
3.2.1 OT-palvelukartasto.....	12
3.2.2 Hankeyhteistyö.....	13
3.2.3 Yhteistyö sivistystoimen VIP-verkoston ja Vaatu-toimijoiden kanssa	14
3.2.4 OT-Nepsy-osaamisverkosto.....	15
3.2.5 Kokemusasiantuntijat	17
3.3 OT-tuki ammattilaisten työn tueksi	17
3.3.1 OT-TUKIpilotti -ohjaus, neuvonta ja konsultaatio	18
3.3.2 Haastavat erot -konsultaatioryhmät	25
3.3.3 OT-verkoston asiantuntijuus lastensuojelun moniammatillisissa asiantuntijaryhmissä	27
3.3.4 Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitosesyksikön konsultaatiotiimi	28
3.3.5 OT-koulutukset.....	30
3.4 Vaativien asiakkuuksien tunnistaminen	39
3.5 Vaativien lasten, nuorten ja perheiden erityispalveluiden kehittäminen	41
3.5.1 Vaativan tuen lastensuojeluyksikkö "VATULA"	41
3.5.2 Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikkö "LIPSY"	45
3.5.3 Vaalijalan vaativan erityisen tuen perhekuntoutus	45
3.6 Oppilaitos- ja tutkimusyhteistyö	46
4 Keskeiset hyödyt hankkeesta	49
5 Riippuvuudet	51
6 Yhteenveto	52

1 Tausta ja yleiskuvaus hankkeesta

Itä-Suomen yhteistyöalueen (YTA) Lasten, nuorten ja heidän perheidensä osaamis- ja tukikeskus (OT) on yksi Suomen viidestä valmisteilla olevasta OT-keskuksesta. OT-toiminta verkostoi ja koordinoi vaativinta erityisosaamista sekä monitieteisyyttä ja integraatiota edellyttäviä lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja tekee niihin liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä. OT-keskustoiminnan tehtävänä on kehittää ja yhteensovittaa Itä-Suomen YTA-alueelle (Etelä-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala) monialaisia, vaativia erityispalveluja lapsille ja nuorille perheineen sekä tukea ammattilaisia vaativissa, kompleksisissa ja monitahoisissa asiakastilanteissa. Näissä tilanteissa tarvitaan usein yhteensovitettua, monialaista verkostotyöskentelyä ja erityisosaamista. Kohderyhmänä on ensisijaisesti lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevät julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen (SOTE-SI) ammattilaiset.

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus nähtiin tarpeellisena rakenteena Itä-Suomen YTA-alueella, jossa on eri mittarein erityisen paljon huono-osaisuutta. Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät ongelmat painottuivat ja painottuvat edelleen. Vaativan eroauttamisen tarve on ollut kasvussa ja esimerkiksi vaikeat huoltoriidat sekä vainoaminen ja vieraannuttaminen ovat yleistyneet. Tällä ilmiöllä on suora vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin. Huostaanotot, kiireelliset sijoitukset, kodin ulkopuoliset sijoitukset ja laitossijoitukset korostuivat, samoin psykiatrisen laitoshoidon tarve. Esille nousivat myös pienituloisuus, lapsiköyhyys ja pitkäaikaistyöttömyys. Laitoshoidossa olevista lapsista eri arvioiden mukaan 60–80 % kärsii vaikea-asteisista, psykiatrista hoitoa vaativista mielenterveyshäiriöistä, minkä vuoksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää (THL raportti 23/2017). Pohjois-Savon alueella 13–17-vuotiaista sijoitetuista lapsista yli 50 % oli myös nuorisopsykiatrian asiakkaina (THL raportti 23/2017). Erityisenä haasteena YTA-alueella oli kouluikämyttömyys. Koronatilanne ja Ukrainan sota vaikeuttivat osaltaan lasten ja nuorten herkkää elämänvaihetta.

Taulukko 1. Itä-Suomen palvelutarvetta koskevaa tietoa.

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan lasten ja nuorten huoli mielialastaan oli kasvanut aiempiin kouluterveyskyselyihin verrattuna
<ul style="list-style-type: none">
• Vähintään 2 viikkoa kestänyttä masennusoireilua oli kokenut hieman alle neljännes perusopetuksessa olevista ja lukioikäisistä.
• Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta oli kokenut entistä useampi lapsi ja nuori n. 20 % (edellinen luku 12 %).
• Yksinäisyyden tunne oli yleistynyt.
Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät ongelmat painottuvat Itä-Suomen YTA-alueella v.2021
- Ikävakioidut mielenterveysindeksit ylittävät maan keskiarvon.
- Päihdeongelmat sekä niihin liittyvät sosiaaliset ja terveydelliset vaikutukset ovat yleisiä.
- Lasten- ja nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon käyttö on yli maan keskitason ja avohoitokäynnit ovat lisääntyneet tasaisesti. Nuorten psykiatrisen laitoshoidon potilaiden määrä on kasvanut kaikilla Itä-Suomen hyvinvointialueilla.
- Lastensuojelun laitossijoituksia 0–17-vuotiailla oli eniten Keski-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa
- Huostassa olleiden (eniten Pohjois-Savossa ja Etelä-Savossa) ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden määrä ylitti maan keskiarvon

Itä-Suomen OT-hanke toimi yhtenä valtakunnallisista SOTE-rakennepiloteista vuonna 2021. OT-toiminnan kehittäminen vuosina 2022–2023 kuului kansallisten Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeiden osioon ”Koordinoitavat KYS-erityisvastuualueella (2023 lähtien yhteistyöalueella)”. Hanketta koordinoi Pohjois-Savon hyvinvointialueen Kuopion yliopistollisen sairaalan (KYS) Lasten ja nuorten osaamiskeskus yhteistyössä osatoteuttajien Itä-Suomen sosiaalialan (ISO) ja Keski-Suomen sosiaalialan (KOSKE) osaamiskeskusten kanssa. Lisäksi hankkeessa osatoteuttajina olivat Etelä-Savon (Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus v. 2022), Keski-Suomen (Jyväskylän kaupunki v. 2022) ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueet. OT-työpanosta antoivat hankkeeseen Etelä-Savon hyvinvointialueelta (Vaalijalan kuntayhtymä ja Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä v. 2022) Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus (20 %) ja Savonlinnan mielenterveys- ja päihdeyksikkö (10 %) sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueen (Kuopion kaupunki v. 2022) Mäntyrin-teen perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelä (20 %).

OT-keskustoiminta tukee sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta, SOTE-SI integraatiota, yhteistä osaamista vaativissa, kompleksisissa asiakastilanteissa ja ammattilaisten jaksamista erityyppisissä kuormittavissa tilanteissa. OT-keskustoiminnan rakenne on taloudellisesti edullista ja sen vaikutukset ja hyödyt ovat asiakkaille ja ammattilaisille ilmeisiä. OT-keskustoiminta yhdistää monialaisia erityispalveluita ja -osaamista järkevällä tavalla yli hyvinvointialuerajojen ja kansallisesti. Digitalisaatio tuo paljon uusia mahdollisuuksia OT-keskustoiminnalle.

OT-keskustoiminnan painopisteet

- monialaisen SOTE-SI integraation toteuttaminen erityisosaamista vaativissa palveluissa myös hyvinvointialueiden välillä
- uusiin ilmiöihin ja osaamistarpeisiin vastaaminen
- vaativan erityisosaamisen saattaminen YTA-alueen monialaisten ammattilaisten käyttöön tasavertaisesti ja -laatuisesti
- SOTE-SI ammattilaisten osaamisen vahvistaminen, jaksamisen tukeminen, monialaisen ja -toimijaisen työskentelyn edistäminen
- erityisasiantuntijaverkostojen koordinoiminen ja ylläpitäminen
- monialaisen tuki- ja konsultaatiotuen kehittäminen, koordinoiminen ja ylläpitäminen vaativa erityisosaaminen huomioiden
- perus- ja erityistason osaamisen tukeminen ja mallien luominen haastaviin tilanteisiin
- yksittäisiin, erityisen vaativiin asiakastilanteisiin vastaaminen
- asiakassuhteiden jatkuvuuden tukeminen, ei ”poislähtämistä”
- tutkimuksen yhdistäminen kehittämiseen ja palvelutoimintaan
- uusien käytäntöjen ja toimintamallien kehittäminen ja toteuttaminen yhdessä ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kanssa -asiakasosallisuus mukana kehittämisessä

Itä-Suomen OT-hankkeen tehtävä ja tarkoitus v. 2022–2023

- kehittää ja yhteensovittaa monialaisia, vaativia erityispalveluja lapsille ja nuorille perheineen
- tukea SOTE-SI ammattilaisia vaativissa, kompleksisissa tai / ja harvinaisissa asiakastilanteissa
- muodostaa selkeä ehdotus OT-rakenteesta ja palvelukonseptista
- laatia sopimusmalli virallisten OT-keskusten synnyttämiseksi alueella ja kansallisesti
- koordinoita vaativia asiantuntijapalveluja ja -verkostoja YTA-alueella
- liittää monitieteinen tutkimus toiminnan ja asiantuntijatyön käytännön kehittämiseen
- tehdä kansallista yhteistyötä

Hankkeessa ja yhteistyössä mukana

- Itä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueet
- Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus
- Sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatu-toimijat
- Vauras-, Barnahus-, PALOMA-, TuSote- ja RRP-hankkeet
- VIOLA ry/Tukikeskus Varjo
- Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

OT-rakennepilotti-hankkeessa (v. 2021) tehdyssä alkukartoituskyselyssä LAPE-kauden aikana muodostetulle YTA-alueen OT-verkostolle ja yhteistyökumppaneille, osaamistarvehaastatteluissa (vuonna 2022) ja erilaisissa keskusteluissa ammattilaisten kanssa erityisen vaativiksi tilanteiksi Itä-Suomen YTA:lla tunnistettiin:

- vakavat psykiatriset ja vaikeat päihdehäiriöt yhdistettynä lastensuojelutarpeeseen ja koulunkäytön heikkenemiseen
- vaativahoitoiset, kompleksiset neuropsykiatriset häiriöt
- kompleksiset usein monialaiset ja vaativat tilanteet vammaispalveluissa
- lapsen tai nuoreen kohdistuneen rikoksen epäilyt, oikeuspsykiatrisia tutkimuksia edellyttävät tilanteet
- erityisen haastavat ja riitaiset erotilanteet
- perhesurman uhka
- lapsikaappaukset
- kunniaväkivalta
- ihmiskaupan uhrit
- toiminnalliset häiriöt ja harvinaissairaudet
- muut monitahoiset ja päällekkäiset ongelmat perheissä

Resurssit

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö myönsi Itä-Suomen OT-keskushankkeelle valtionavustusta 580 000 €, josta omarahaus oli 145 000 € eli yhteensä 725 000 €. Hanke kuului Tulevaisuuden sote-keskus hankkeiden koordinointi KYS-yhteistyöalueella (v. 2022 Itä-Suomen yhteistyöalue), psykososiaaliset menetelmät ja OT-keskus, kokonaisuuteen.

OT-keskustoiminnan valmisteluun tarvittiin monialaista osaamista ja henkilöstöresurssia alueellinen näkökulma huomioiden. Hankesuunnitelmassa työpanosta esitettiin seuraaviin tehtäviin: hankkeen johtaminen ja –hallinnointi, konsultaatio- ja yhteistoimintamallit -kehittäminen, juurruttaminen ja mallinnus, OT-palveluohjaus ja asiantuntijuuden koordinointi, laaja alueellinen ja kansallinen yhteistyö, osaamisverkostot, dokumentointi, tutkimus, viestintä ja asiantuntijapalvelut esim. sopimusosaaminen.

Hankkeen antoi työpanosta vuosina 2022–2023:

Kolme (3) kokoaikaista OT-projektikoordinaattoria, Pohjois-Savon hyvinvointialue / KYS. Toimissa olivat Jaana Heikkinen, Marjut Heiskanen ja Tarja Saharinen

Yksi (1) OT-koordinaattori, Keski-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE ja Jyväskylän kaupunki / Keski-Suomen hyvinvointialue. Toimissa olivat Johanna Liukkonen ja Katja Salminen-Lahtinen.

Yksi (1) OT-koordinaattori (60–80 %) Itä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus ISO. Toimessa olivat Riitta-Liisa Kumpulehto, Timo Hankosalo ja Tiina Kettunen.

OT-projektipäälliköllä, lastenpsykiatrin professori ja ylilääkäri Ilona Luomalla (Pohjois-Savon hyvinvointialue / KYS, lasten ja nuorten osaamiskeskus) oli käytettävissä 10 % työpanos.

OT-koordinaattoreissa oli jonkin verran vaihtuvuutta eivätkä kaikki koordinaattorit päässeet aloittamaan heti hankkeen alussa. Pitkiä taukoja ei kuitenkaan tullut työpanokseen.

2 Tavoitteet

OT-keskusten tavoitteena on saattaa vaativa erityisosaaminen YTA-alueen monialaisten ammattilaisten käyttöön tasavertaisesti ja -laatuisesti sekä vastata monialaista, vaativaa erityispalvelua tarvitsevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä tarpeisiin huomioiden alueelliset erityispiirteet ja paikalliset verkostot.

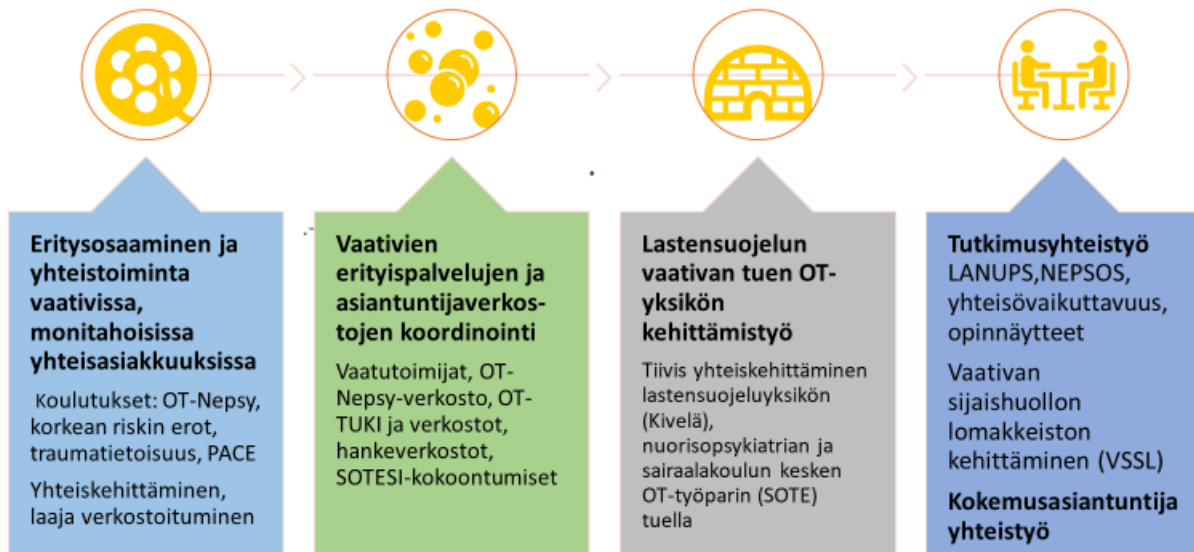
Tavoitteena on integroitujen palvelujen ja tuen tarjoaminen perus- ja erityistason monialaisille ammattilaisille harvinaisissa tai kompleksisissa sekä vaativinta erityisosaamista edellyttävissä lasten, nuorten ja perheiden tilanteissa yli hyvinvointialueiden ja tarvittaessa valtakunnallisesti. OT-hankkeessa v. 2022–2023 oli tavoitteena jatkokehittää rakennepilotoinnissa v. 2021 hahmoteltua OT-rakennetta ja -palvelukonseptia monialaisine asiantuntijaverkostoineen ja tuki- ja konsultaatiomalleineen yhdessä muiden kansallisten OT-hankkeiden sekä YTA-alueiden SOTE-SI toimijoiden, monitieteisten tutkijoiden ja hankkeiden kanssa toimivaksi kokonaisuudeksi.

Itä-Suomen YTA-alueen OT-hankkeen tavoitteet hankesuunnitelmassa:

- luoda Itä-Suomen YTA-aluetta palvelevan lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskuksen ydin- ja koordinaatorakenne sekä tarvittava sopimusmalli sisältäen OT- toiminnan, kehittämisen ja tutkimuksen osa-alueet
- monialaisten asiantuntijoiden verkostomaisen työn edistäminen kansallisesti ja yli hyvinvointialuerajojen
- kompleksisten asiakastilanteiden tunnistamisen ja tarvittavan OT-avun hakemisen ja saamisen helpottaminen perus- ja erityistasolla yli hyvinvointialueiden rajojen ja valtakunnallisesti
- vuoden 2021 OT-pilotissa kokeiltujen monialaisten konsultaatiomallien juurruttaminen ja uusien tarvittavien mallien kehittäminen
- OT-tasoisien somaattisen terveydenhoidon ja päihdepalveluiden asiantuntijuuden integroiminen konsultaatiomalleihin
- integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen (esimerkiksi toiminnallisesti integroitu vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos ja yhteisasiakkuudet)
- monitieteisten ja –alaisten osaamisverkostojen kehittäminen vaativiin, kompleksisiin asiakastilanteisiin, esimerkiksi vaativat neuropsykiatriset häiriöt
- ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen
- lainsäädännön ja yhteistoiminnan muutostarpeiden esille tuominen

OT-hankkeen kehittämistoiminnan keskeisiksi alueiksi vuosille 2022–2023 valikoituivat kansallisten ja hankesuunnitelman tavoitteiden, rakennepilotissa v. 2021 tehdyn alkukartoituskyselyn, verkostotapaamisten ja yhteisen keskustelun pohjalta Kuviossa 1 esitetyt alueet.

OT-kehittämistoiminta SOTESI-ammattilaisten tukemiseksi 2022-23

Kuvio 1. Itä-Suomen YTA-alueen OT-hankkeen keskeiset kehittämisen alueet.

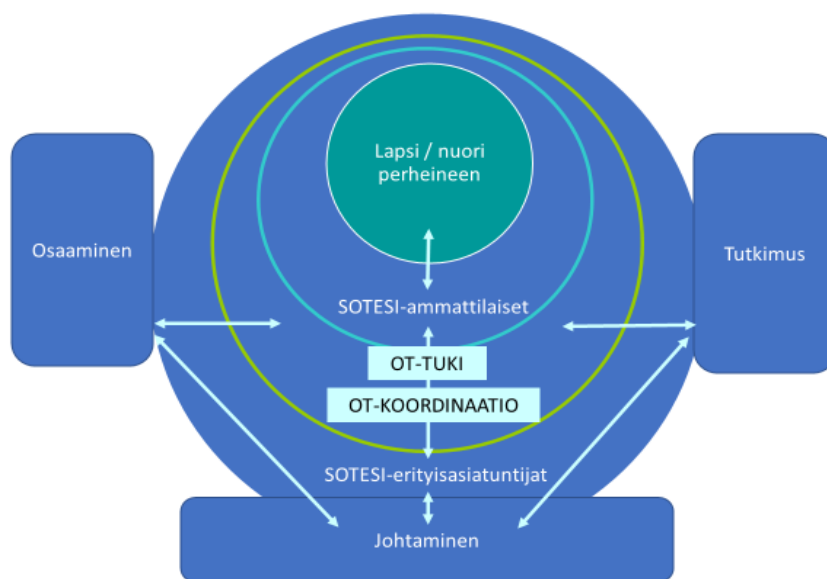
Pitkän aikavälin OT-keskustoiminnan toivotut tulokset:

- YTA-alueella on selkeä OT-rakenne ja –palvelukonsepti, riittävä ja osaava resursointi ja tarvittava sopimusmalli. OT-keskus on asemoitu kansallisesti.
- monialainen OT-keskus on osa TuSoten rakennetta ja rahoituksen jatko on turvattu. OT-keskuksiin on sitouduttu alueellisesti ja kansallisesti.
- ammattilaiset saavat tarvitsemansa tuen kompleksissa tilanteissa joustavammin. Tuki on ajantasaista tietoa ilmiöistä ja käytännöistä, koulutusta, integroitua osaamista, näyttöön perustuvan osaamisen jakamista, yhdessä tekemistä ja monialaisia, tarpeenmukaisia konsultaatioita.
- sovitut vaativan erityisosaamisen, monialaiset asiantuntijaverkostot (yhteistyö, ilmiöt ja vaativat, kompleksiset asiakastilanteet) toimivat alueella ja tekevät kansallista yhteistyötä.
- OT-asiakas tunnistetaan perus- ja erityistason palveluissa ja OT-palveluohjauksen malli on hyödynnettävissä. OT-konsultaatiokanavat ovat tiedossa ja saatavilla YTA:lla ja kansallisesti. Digitaalinen OT-alusta (resurssi- ja tietopankki, konsultaatiot) ovat käytössä
- toimivat ja hyödylliset OT-tuki- ja konsultaatiomallit ja integratiiviset yhteistoimintamallit ovat tiedossa ja käytössä YTA:n laajuisesti ja yhteistyö on täsmentynyt kansallisesti.
- integratiivinen osaaminen yhteisasiakkuuksissa on käytössä
- työntekijöiden yksin työskentely vaativissa ja kompleksisissa tilanteissa on vähentynyt ja moniammatillinen ja -alainen vuoropuhelu on lisääntynyt
- asiakas saa tarvitsemansa avun joustavasti ja poislähtäminen on vähentynyt.
- pitkäaikaiset, kodin ulkopuoliset sijoitukset ja laitossijoitukset ovat vähentyneet
- asiakas- ja käytännönlähtöinen yhteiskehittäminen toteutuu ja sille on sovittu foorumit alueellisesti ja valtakunnallisesti.
- eri hallinnonalat toimivat yhdessä ja integroidusti, jotta lapsen arjessa palvelut toteutuvat lapsi- ja perhekeskeisesti ilman tarpeettomia viiveitä.

3 Tuotokset

3.1 Yhteistyörakenne hyvinvointialueiden kanssa

Yhteistyörakenteen ydin on OT-tiimi ja OT-koordinaatio, joka kytkee yhteen ja verkostoi monialaisen ja -tieteisen osaamisen, tutkimuksen sekä tarvittavat erityisasiantuntijat SOTESI-ammattilaisten tueksi sekä lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyödyksi. OT-koordinaation tukena on kansallinen ja alueellinen ohjaus ja monialainen johtaminen. Yhteistyörakenteeseen kuuluvat erityisasiantuntija- ja osaamisverkostot sekä neuvonta- ja konsultaatiomallit. Itä-Suomen OT-hankkeen esittämä OT-keskustoiminnan yhteistyörakenne-ehdotus on esitetty alla olevassa Kuviossa 2.

Kuvio 2. OT-keskustoiminnan yhteistyörakenne-ehdotus.

OT-toiminnan rakenteeseen kuuluivat kansallinen ohjaus, yhteistyöalueen ohjaus- ja johtoryhmä, alueelliset ja osatoteuttajatapaamiset ja OT-koordinaattoreiden säännölliset tapaamiset (Kuvio 3).

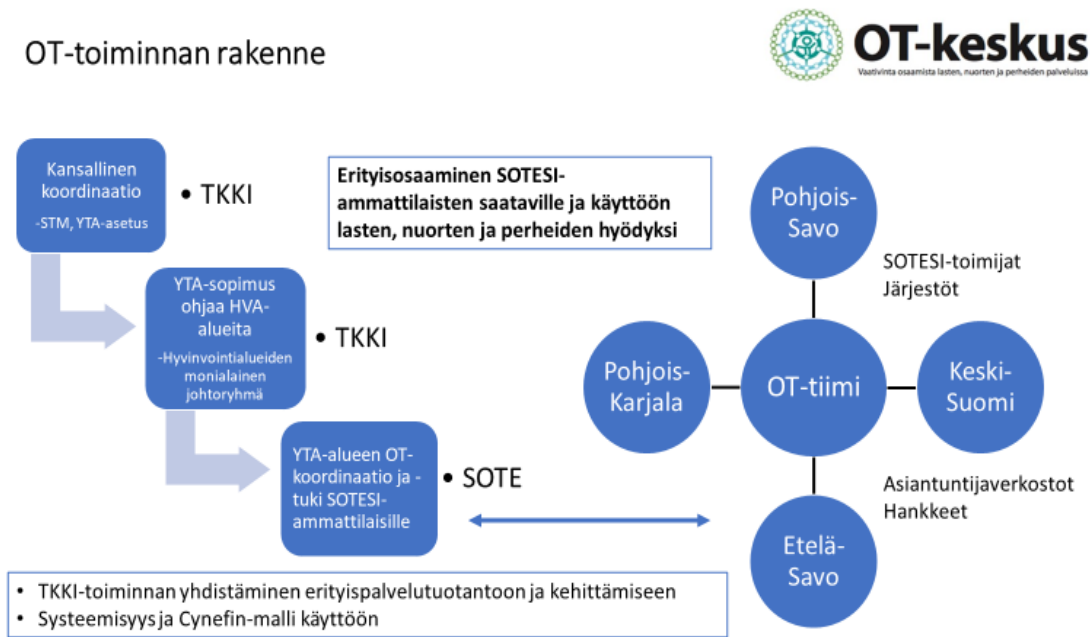
Tehtävään nimetty STM:n kansallinen koordinaatioryhmä ohjasi OT-hankkeen työskentelyä. YTA-alueen monialainen OT-hankkeen operatiivinen johtoryhmä eli OT-Rukkanen kokoontui 17 kertaa. OT-Rukkasen tehtävänä on ollut OT-hankkeen tavoitteiden, toimenpiteiden ja etenemisen tukeminen, kehittämisen ohjaus, OT-toiminnan valmistelu ja yhteistyö OT-hankkeen työntekijöiden ja OT-toimijoiden kanssa. Edustettuina kokoonpanossa ovat olleet Itä-Suomen hyvinvointialueet (YTA) eli Pohjois-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo; Sosiaalialan osaamiskeskukset ISO (Itä-Suomi) ja KOSKE (Keski-Suomi); sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatu-toimijat, Sateenkaarenkoulun ky; UEF; Pohjois-Savon TuUSote-hanke; psykososiaaliset menetelmät ja OT-hanke. Puheenjohtajana toimi lastenpsykiatrian professori (UEF) ja ylilääkäri (KYS) Ilona Luoma.

Psykososiaaliset menetelmät ja OT-hanke -ohjausryhmä kokoontui 6 kertaa. OT-tapaamisia oli hyvinvointialueiden ja sivistystoimen kanssa säännöllisesti ja eri muodoissa. OT-osatoteuttajien tapaamisia STM-

raportoinnin toteuttamiseksi sekä tehtäväkokonaisuuksien kehittämiseksi oli 14 kertaa. OT-koordinaattorit tapasivat säännöllisesti viikoittain kaksi kertaa.

Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla järjestettiin hankekauden aikana ennalta sovittuja alueellisia tapaamisia sovittujen sivistystoimen, sosiaali- ja terveysalan edustajien kesken. Keski-Suomen hyvinvointialueella aluetapaamiset toteutuivat Keski-Suomen OT-foorumina laajemmalle kohdejoukolle. Pohjois-Savon hyvinvointialueen OT-edustajat olivat mukana ”OT-Rukkasessa”.

Kuvio 3. OT-toiminnan rakenne.

OT-tiimin ja koordinaation tehtävät

- laatia ehdotus OT-rakenteeksi
- erityisasiantuntijuuden ja tarvittavan asiantuntijuuden ja sen puuttumisen tunnistaminen
- monialaisten vaativan osaamisen asiantuntijaverkostojen rakentaminen, koordinointi ja ylläpitäminen YTA-alueitasoisesti
- monialaisten asiantuntijoiden verkostoiminen ja osaamisen saattaminen ammattilaisten käyttöön
- SOTE-SI-ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen vaativissa, kompleksisissa ja harvinaisissa asiastilanteissa, esimerkiksi OT-Tukipilotti ja konsultaatiotiimityöskentely
- OT-palvelukartaston ylläpitäminen ja täydentäminen
- monialaisten konsultaatioryhmien kehittämisen tukeminen ja OT-verkoston asiantuntijuuden liittäminen ryhmien toimintaan, kuten esim. Haastavat erot -konsultaatioryhmä ja lakisääteinen lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä
- koulutustarpeiden kartoittaminen ja vaativan osaamisen vahvistaminen YTA-tasoisesti koulutusfoorumia järjestämällä
- kansallinen ja alueellinen yhteistyö ja verkostot sekä järjestö- ja hankeyhteistyö
- monitieteisen tutkimuksen integroiminen kehittämiseen
- viestintä

OT-tiimi laati yhdessä Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten (ISO ja KOSKE) ja OT-Rukkasen kanssa ehdotuksen OT-keskustoiminnan pysyväksi rakenteeksi ja resursseiksi Itä-Suomen yhteistyöalueen (YTA)-valmisteluun 2.6.2023.

Ehdotus OT-keskustoiminnan rakenteeksi

Vaiheistaen liikkeelle

- 1 Käynnistämisen vaihe v. 2024, OT-koordinaattoreita 4+1
Minimi, jolla voimme turvata OT-hankkeessa tehdyn monialaisen työn jatkamisen sekä OT-rakenteen ja toiminnan jatkokehittämisen on viisi (5) OT-koordinaattoria koko YTA-alueelle, joista yksi (1) koordinoi YTA-tasoisesti toimintaa ja jokaisella hyvinvointialueella on yksi (1) OT-koordinaattori. Lisäksi vaativan erikoissairaanhoidon lääketieteen edustus esim. 10–20 % työajasta.
- 2 Jatkuvan toiminnan vaihe v. 2025-, OT-koordinaattoreita yhteensä 8+1
Jokaisella hyvinvointialueella toimii kaksi (2) OT-koordinaattoria, jolloin voidaan turvata SOTE-työpari jokaiselle alueelle. Yksi OT-koordinaattori vastaa toiminnasta. Lisäksi vaativan erikoissairaanhoidon lääketieteen edustus esim. 10–20 % työajasta tai realististen toteutusmahdollisuuksien mukaan hieman suurempi panostus.

Sijoittuminen rakenteisiin

OT-koordinaattorit sijoittuvat erikseen sovitusti hyvinvointialueille ja alueen sosiaalialan osaamiskeskukseen (ISO, Koske). Toimintaa ohjaa YTA-alueen monialainen OT-ohjausryhmä. Lähijohtaminen tulee omasta yksiköstä. Tärkeää on monialaisuuden huomiointi, johon kuuluvat päätoimijoina sosiaali- ja terveydenhuolto yhteistyössä sivistystoimen, tutkimuksen ja koulutuksen kanssa. Jatkossa määritellään sosiaalialan osaamiskeskusten sekä vaativan erikoissairaanhoidon roolit ja työnjako yhteistoiminnassa. Tavoitteena YTA-alueen yhteisvastuullinen rahoitus, ellei toimintaan ohjata erillistä hankerahoitusta.

Tulevassa OT-keskustoiminnassa tarvitaan jatkossa kansallista ohjausta ja koordinaatiota ja YTA-alueen monialainen ohjausryhmä. Toimintaa tulee ohjaamaan hyvinvointialueiden tekemä YTA-sopimus. OT-keskustoiminta kirjataan tulevaan Itä-Suomen YTA-alueen sopimukseen, jonka laatii erillinen valmistelutyöryhmä ja jota ohjaa Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta STM / 2023 / 18 (2.3.2023). Tavoitteena on saada riittävä, YTA-alueen laajuinen resurssi toteuttamaan OT-keskustoiminnalle asetut tavoitteet ja tehtävät huomioiden SOTE-SI integraatio, TKKI-yhteiskehittäminen ja hyvinvointialueiden erityistarpeet. OT-keskustoiminnan tarkoituksen ja hyötyjen ymmärtäminen ja osoittaminen sekä hyvinvointialueiden sitoutuminen on erityisen tärkeää OT-keskustoiminnan nivomisessa pysyviin YTA-rakenteisiin.

Viestintä

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus (OT) – hankkeen kehittämistyöstä viestittiin ja tiedotettiin laajasti koko Itä-Suomen YTA-alueella ja valtakunnallisesti. Viestinnän keinoina olivat verkkosivut, uutiskirjeet, OT-info- ja keskustelufoorumit sekä erilaiset hanke- ja verkostotapaamiset.

Itä-Suomen ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksilla oli verkkosivuillaan OT-hankekokonaisuudet ja 3/2023 OT-hankkeen verkkosivut luotiin myös Pohjois-Savon hyvinvointialueelle. Verkkosivuilta löytyi tietoa OT-hankkeen tulevista koulutuksista ja muista tilaisuuksista sekä keskeisistä kehittämistyön kohteista.

Vuoden 2022 aikana OT-hanke alkoi julkaista säännöllisesti ilmestyvää Mikä ihmeen OT -uutiskirjettä. OT-uutiskirjeen lähetyksillä oli noin 280 tilaajaa. OT-uutiskirjeiden myötä sen tilaajat saivat tietoa hankkeen etenemisestä, keskeisistä meneillään olevista kehittämisen kohteista sekä tulevista hankkeen järjestämistä koulutuksista ja muista tilaisuuksista. Itä-Suomen ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten julkaisemissa uutiskirjeissä oli myös tietoa OT-hankkeen kehittämistyöstä.

OT-hanke järjesti säännöllisesti koko Itä-Suomen YTA-alueelle tarkoitettuja OT-info- ja keskustelutilaisuuksia. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia ja niiden järjestämisestä viestittiin kohennetusti sähköpostitse sekä verkkosivujen ja uutiskirjeiden kautta. Kaikki OT-hankkeen järjestämät koulutukset ja muut tilaisuudet olivat nähtävissä ennen hyvinvointialueudistusta KYSin intranetissä ja myöhemmin Pohjois-Savon hyvinvointialueen Intranetin tapahtumakalenterissa sekä Itä-Suomen ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten verkkosivuilla. Lisäksi tapahtumat julkaistiin Pohjois-Savon POSOTE20- tapahtumakalenterissa.

Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla järjestettiin hankekauden aikana ennalta sovittuja alueellisia tapaamisia ennalta määriteltyjen sivistystoimen, sosiaali- ja terveysalan edustajien kesken. Keski-Suomen hyvinvointialueella aluetapaamiset toteutuivat Keski-Suomen OT-foorumina laajemmalle kohdejoukolle. Pohjois-Savon hyvinvointialueella hankekauden ajan kokoontui ”OT-rukkanen”, jossa edustajina olivat Pohjois-Savon toimijoiden lisäksi myös muiden alueiden edustajia. Alueellisten tapaamisten lisäksi OT-hanke tiedotti toiminnastaan eri hankkeiden, työyksiköiden ja organisaatioiden välisissä tapaamisissa paikallisesti hyvinvointialueilla sekä koko Itä-Suomen YTA-alueella ja valtakunnallisesti.

Hankekauden tuotokset ja kehitetyt toimintamallit on julkaistu Innokylässä ”Tulevaisuuden sote-keskus hankkeiden koordinointi KYS-yhteistyöalueella, psykososiaaliset menetelmät ja OT-keskus”-kokonaisuudessa.

3.2 OT-keskuksien monialaisten asiantuntijaverkostojen muodostuminen

Tavoitteena Itä-Suomen OT-hankkeessa hankesuunnitelmassa olivat:

- Monialaisten asiantuntijoiden verkostomaisen työn edistäminen kansallisesti ja yli hyvinvointirajojen
- Monitieteisten ja –alaisten osaamisverkostojen kehittäminen vaativiin, kompleksisiin asiakastilanteisiin esimerkiksi neuropsykiatriset häiriöt

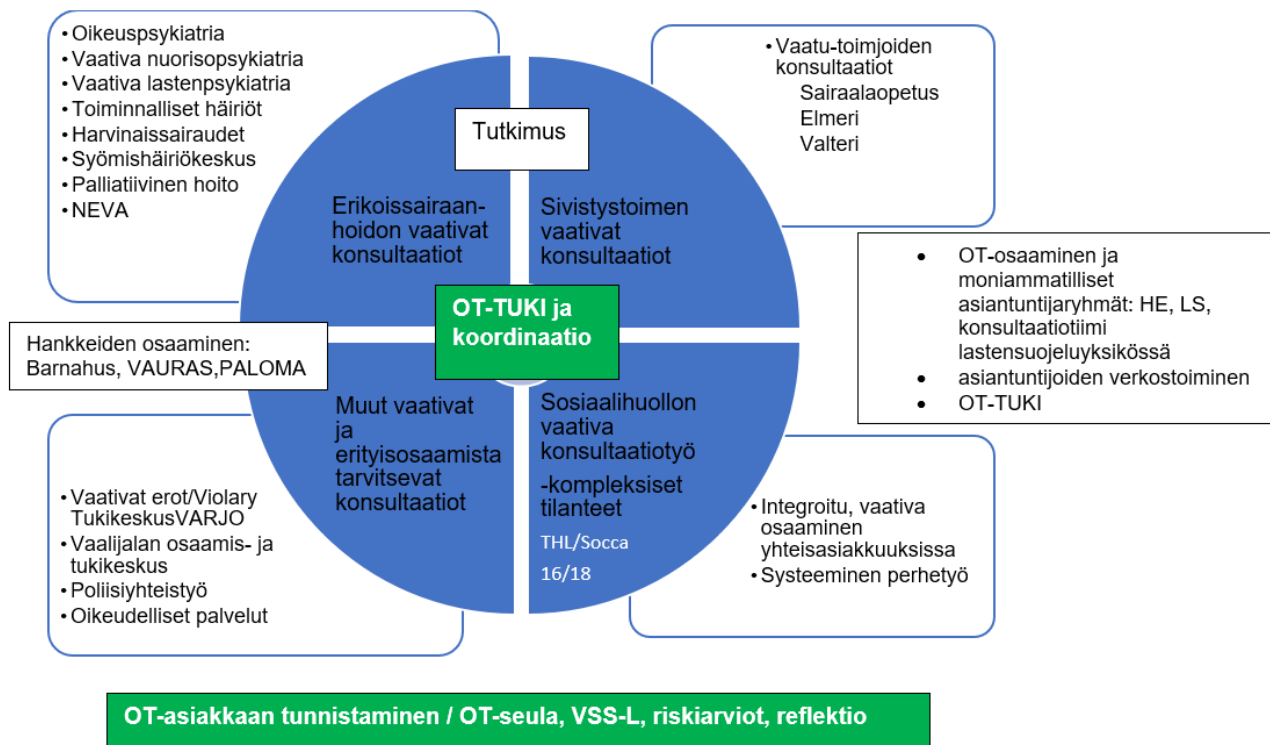
OT-hankkeessa kehitettiin ja edistettiin vaativien ja harvinaisten erityispalveluiden yhteensovittamista, verkostoitettiin monialaisia erityisasiantuntijoita ja kokeiltiin monialaisia- ja ammatillisia tuki- ja konsultaatiomalleja vaativa ja harvinainen osaaminen huomioiden.

YTA-alueen erityisasiantuntijatahot ja -asiantuntijat kuvattiin OT-palvelukartastoon. Erityisasiantuntijoiden kanssa tehtiin yksilölliset sopimukset heidän osallistumisestaan OT-tukeen ammattilaisille.

Tarpeenmukainen asiantuntijaverkosto määräytyi käsiteltävänä olevan tilanteen ja ongelman mukaan. OT-koordinaattorit edistivät sopivan ja tarpeenmukaisen erityisasiantuntemuksen ja osaamisen saamista konkreettisiin tuki- ja konsultaatiotilanteisiin. Osassa tilanteista OT-tiimin tuki oli ammattilaiselle riittävä.

Asiantuntijaverkostoissa on ollut edustajia sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä sivistystoimesta, eri hankkeista, järjestöistä, yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Itä-Suomen YTA-alueen OT-asiantuntijaverkoston toimijoita vuonna 2021–2023 on koottu alla olevassa Kuviossa 4, jonka lukemisen helpottamiseksi alla on lyhenneluettelo.

Barnahus-hanke v. 2019-2025 = THL:n hankkeessa tehostetaan lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kohdanneiden lasten tukea ja hoitoa
HARSY = Harvinaissairauksien yksikkö / KYS, koko YTA-aluetta palveleva yksikkö
LUMO-hanke v. 2020-2022 = Lastensuojelun uudistaminen Itä- ja Keski-Suomessa osana lastensuojelun monialaista kehittämistä
NEVA = Niuvanniemen sairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osasto
PALOMA-osaamiskeskus (aiemmin PALOMA-hanke) = THL:n koordinoima toiminta edistää pakolaistaustaisten ja muista vastaavista lähtökohdista Suomeen muuttaneiden ihmisten mielenterveyttä
TOIPSY = Toiminnallisten häiriöiden työryhmä /KYS, koko YTA--aluetta palveleva asiantuntijatiimi.
VAATU-toimijat = Vaativan erityisen tuen opetusyksiköt: Elmeri-koulut, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, sairaalaopetus ja Valtion koulukotikoulut
VATULA (Lastensuojeluyksikkö Laine) = Vaativan tuen lastensuojeluyksikkö Lainesairaalassa vuoden 2024 keväällä KYSin kampuksella
VAURAS-hanke v. 2022-2024 = THL:n hankkeessa kehitetään parempia palveluketjuja ja -kokonaisuuksia raskaana oleville päihteitä käyttäville äideille ja vauvaperheille Itä-Suomen YTA-alueella yhteistyössä muiden YTA-alueiden hankkeiden kanssa.
VIOLA ry = Väkivallasta vapaaksi ry, Etelä-Savon alueella toimiva perhe- ja lähisuhdeväkivallan avopalveluyksikkö. Toimintaan kuuluu eron jälkeisen väkivallan ja vainon **Tukikeskus VARJO**n palvelu.
VIP-verkosto v.2018-2022 = Sivistystoimen Vaativan erityisen tuen verkosto
VSS-lomake = Vaativan sijaishuollon seulontalomake

Kuvio 4. Itä-Suomen YTA-alueen OT-asiantuntijaverkoston toimijoita vuosina 2022–2023.

3.2.1 OT-palvelukartasto

OT-palvelukartasto koottiin OT-hankkeessa vuosina 2021–2023. Sitä on täydennetty tarpeen mukaan ja tietoja on päivitetty hyvinvointialueille siirryttäessä.

Itä-Suomen lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus -hankkeen OT-palvelukartaston tarkoituksena oli olla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten apuna OT-tuen ja avun saamisessa vaativiin ja usein monialaista ja -ammattillista erityisosaamista edellyttäviin tai / ja kompleksisiin asiakastilanteisiin. Kartasto on osa OT-tuen ja palveluneuvonnan kehittämistä sekä apuväline OT-palveluiden koordinointiin. Vuosina 2022–2023 OT-palvelukartastoa työstettiin eteenpäin, ja se oli vain OT-koordinaattoreiden käytössä esimerkiksi OT-TUKI-pilotissa. Tavoitteena oli saada kaikkien käytössä olevat monialaiset asiantuntijapalvelut sähköiseen muotoon ja helposti saataville vuoden 2023 lopussa OT-hankkeen tuloksena. Tämä ei toteutunut, koska kansallista, koko Suomen kattavaa SOTE-SI-digialustaa ei ole vielä käytössä.

Jos OT-toiminta jatkuu hankekauden päätyttyä YTA-rakenteissa, pystytään kartastoa jatkokehittämään, pitämään yllä ja hyödyntämään edelleen käytännössä.

Kartaston kokoamiseksi tavattiin lukuisa määrä eri ammattilaisia Itä-Suomen YTA-alueella. Kaikki saatavilla olevat erityispalvelut ja asiantuntija-apu eivät olleet ammattilaisten tiedossa tai käytössä. Apua tai tukea ei välttämättä pyydetä kuormittavaan ja vaativaan asiakastilanteeseen. Monialainen tuki ja konsultaatio on

vielä uutta ja sen jalkautuminen käytännön menetelmäksi vaatii aikaa, rohkeutta ja opettelua yli oman yksikön, ammattikunnan ja alan.

Monialaisille ammattilaisille suunnatuissa OT-tuen muodoissa käytettävissä olleet ja suostumuksensa antaneet erityisasiantuntijatahot on lueteltu alla:

- Elmeri-koulu
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus
- KYS Vaativa lastenpsykiatria
- KYS Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikkö
- KYS Harvinaissairauksien yksikkö
- KYS Toiminnallisten häiriöiden työryhmä
- Viola ry / Tukikeskus Varjo
- Barnahus-, VAURAS- ja PALOMA-hankkeet

Lisäksi tärkeinä kehittäjäkumppaneina olivat lastensuojeluyksiköt, nuoriso- ja aikuispsykiatria, Niuvanniemmen NEVA, muiden YTA-alueiden OT-hankkeet, LUMO-, TuSote- ja RRP-hankkeet, psykososiaaliset menetelmät, kokemusasiantuntijat, Sairilan koulukoti, sairaalaopetus, sivistystoimen VIP-verkosto sekä UEF, JyU ja ammattikorkeakoulut.

Vammaispalveluiden kanssa tehty yhteistyö painottui Vaalijan osaamis- ja tukikeskuksen kanssa tehtyyn yhteistyöhön. Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus oli mukana OT-hankkeessa osatoteuttajana työpanoksella. Vammaispalvelut ovat olleet osana verkosto- ja koulutusyhteistyötä ja varsinkin Keski-Suomessa on panostettu sujuvan palvelupolun rakentamiseen lastensuojelun ja vammaispalveluiden yhteisasiakkuuksiin.

3.2.2 Hankeyhteistyö

Barnahus-hankeyhteistyö

Tausta ja tavoitteet

Väkivalta on kompleksinen ja vaativa teema, joka usein edellyttää OT-tason monialaista asiantuntijatukea ja -toimintaa, mutta myös tietoa ja taitoja perustasolla. Barnahus-yksiköiden kokonaisvaltaista osaamista on OT-keskustoiminnan periaatteiden mukaisesti luontevaa hyödyntää konsultatiivisessa ja työnohjauksellisessa roolissa paitsi väkivaltaepäilyjen yhteydessä tapahtuvassa monialaisessa yhteistyössä, myös muun muassa väkivaltaa kokeneiden alaikäisten lasten tuessa ja hoidossa.

Tuotos

Barnahus -työntekijän mukanaolosta on sovittu OT-verkoston asiantuntijaverkostossa ja käytettävissä olosta tarvittaessa OT-TUKI-pilotissa (kts. OT-TUKI-pilotti 3.3.1), Haastavat erot -konsultaatioryhmässä ja Lastensuojelun moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä.

OT-koordinaattori on osallistunut alueelliseen ohjausryhmään, jossa on käynnistetty hoito- ja tukipolun rakentamista lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten uhreille Keski-Suomeen sekä suunniteltu moniammatillisesti koulutusta aiheesta ammattilaisille.

Hyöty

Ammattilaisilla on mahdollisuus saada erityisosaajan tukea vaativissa, harvinaisissa tai kompleksisissa tilanteissa.

Vauras-hankeyhteistyö

Tausta ja tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on ollut monialainen yhteistyö päihdepalveluiden kanssa OT-asiantuntija-avun tarjoamiseksi tarvittaessa. Tavoitteena on ollut tiivistää yhteiskehittämistä päihdepalveluihin liittyvän erityisosaamisen kanssa.

Tuotos

Yhteistyö Vauras-hankkeen kanssa, jossa kehitetään parempia palveluketjuja ja -kokonaisuuksia raskaana oleville päihdeitä käyttäville äideille ja vauvaperheille, on ollut tiivistä. OT-keskushanke on osallistunut palveluketjujen kehittämistyöhön moniammatillisen työn sujuvuuden näkökulmasta. Vauras-hankkeen päihde-työn asiantuntijat olivat tarvittaessa käytettävissä OT-tuen monialaisissa konsultaatioissa.

Hyöty

Luotu moniammatillisen työn näkökulmasta toimivaa palveluketjua päihdeitä käyttäville äideille ja vauvaperheille.

Erytisosaamisen tarjoaminen ammattilaisille raskaana olevien päihdeitä käyttävien äitien sekä vauvaperheiden problematiikkaan liittyen mahdollistui.

3.2.3 Yhteistyö sivistystoimen VIP-verkoston ja Vaatu-toimijoiden kanssa

Tausta ja tavoitteet

VIP-verkosto (Vaativan erityisen tuen verkosto) ja Vaatu-toimijat ovat olleet mukana OT-pilotissa jo v. 2020–2021. VIP-verkoston viisivuotinen kausi päättyi vuoden 2022 lopussa. Vaatu-toimijoita, vaativan erityisen tuen opetusyksiköitä, ovat Elmeri-koulut, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, sairaalaopetus ja Valtionkoulukoti. Lasten, nuorten ja perheiden vaativien palvelujen osaamis- ja tukikeskuksia valmistellut työryhmä on ehdottanut raportissaan v. 2021 sivistys-, terveys- ja sosiaalitoimen ja muiden toimijoiden yhteistyön vahvistamista, VIP-verkoston ja OT-asiantuntijaverkostojen toimimista kiinteässä yhteistyössä.

Vaatu-toimijoiden kytkeytymistä OT-toimintaan osana asiantuntijaverkostoja, on vahvistettu hankkeen aikana. KYS-alueen Vaatu-toimijat ovat myös osallistuneet OT-Nepsy-koulutusfoorunitilaisuuksien suunnitteluun ja markkinointiin sekä heidän kauttaan on saatu luennoitsijoita.

Tuotos

Sopimus OT-keskushankkeen käytössä olevista erityisasiantuntijoista

- Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ja Elmeri-koulun asiantuntemus on ollut käytettävissä niin OT-TUKI-pilotissa kuin lastensuojelun moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä.
- Kukkumäen sairaalakoulu on ollut käytettävissä eri tilanteissa eri puolilla YTA-aluetta. Muiden sairaalakoulujen mahdollisuutta yhteistyöhön on selvitelty.
- käytössä olevat erityisasiantuntijat ja sopimukset on kuvattu OT-palvelukartastossa

Tiedote VIP- ja Vaatu-toiminnasta

- laadittu yhteistyössä Valterin ohjaavan opettajan kanssa syksyllä 2022
- jaettu lasten kanssa työskenteleville sote-alan toimijoille sähköpostitse

Yhteistyön kehittäminen ja jatkaminen ovat uhattuina hankkeen päättyessä, jos kukaan ei ole toimintaa koordinoimassa.

Hyöty

- tunnistettu eri alojen välisen yhteistyön/eri alojen ylittävien konsultaatioiden haasteita
- saatu OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjaan aiheita ja tietoa kouluttajista
- vahvistettu OT-hankkeen ohjausryhmää sivistystoimen/Vaatu-toimijan edustuksella
- mahdollisuus saada Vaatu-toimijan asiantuntemus mukaan vaativan, monitahoisen tilanteen käsittelyyn OT-TUEN tai lastensuojelun moniammatillisen työryhmän kautta

3.2.4 OT-Nepsy-osaamisverkosto

Tausta ja tavoitteet

Itä-Suomen YTA-alueella tunnistettiin lasten/nuorten vaativahoitoiset, kompleksiset neuropsykiatriset häiriöt yhdeksi OT-tilanteeksi/OT-asiakasryhmäksi ammattilaisten kanssa käytyjen keskustelujen ja kyselyjen perusteella.

Tavoitteiden saavuttamiseksi hankesuunnitelmaan oli kirjattu toimenpiteiksi:

- edistetään kompleksisissa tilanteissa olevien neuropsykiatristen asiakkaiden konsultaatio- ja osaamisverkostoa.
- tutkimuksen ja hankkeiden edustajat osallistuvat OT-asiantuntijaverkostoihin.
- kehitetään kompleksisissa tilanteissa olevien, vaativien neuropsykiatristen potilaiden/asiakkaiden osaamisverkosto olemassa olevan laajan osaamisen pohjalle
- kehittämisessä tehdään yhteistyötä alueellisten ja kansallisten hankkeiden kanssa.

OT-hanke on järjestänyt yhteistyötapaamisia, joihin on kutsuttu hankkeissa toimivia nepsyasiantuntijoita, nepsykoordinaattoreita, neuropsykologeja, erikoislääkäreitä YTA-alueelta, tutkimuksen sekä Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen edustusta sekä kehittäjäasiakasvanhempi. Yhteistyötapaamisiin on osallistunut

pääosin hanketyöntekijöitä, OT-koordinaattoreita, nepsykoordinaattoreita ja kehittäjäasiakasvanhempia. Neuropsykologeja on ollut alkuvaiheessa mukana, mutta heitä on siirtynyt toisiin tehtäviin. Lääkäreiden kiireinen työaika on myös harvemmin mahdollistanut osallistumisen yhteistyötapaamisiin. OT-hankkeen päättyessä YTA-alueen osaamisverkoston rakentamista jatketaan.

Nepsy-osaamisverkoston kehittäminen on osittain rakentunut koulutussarjan ohella. Tutkijoiden kanssa yhteistyötä ja verkostoitumista on edistetty koulutustilaisuuksien ja niihin liittyneiden työpajojen kautta. OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjaa suunniteltaessa on kertynyt tietoa asiantuntijoista ja sitä on suunniteltu osana yhteistyötapaamisia.

Tuotos

OT-Nepsy-osaamisverkostoa on kehitetty Itä-Suomen YTA-alueelle yhteistyötapaamisten ja OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan kautta.

Alustava suunnitelmaa on laadittu nepsykoulutustilaisuuksista lastensuojelun/monialaisesta näkökulmasta yhdessä TulSote-/RRP-hankkeen kanssa.

Määritelty OT-Nepsy-asiakkuuksien ominaispiirteitä:

- monta päällekkäistä diagnoosia
- vaativat psykiatriset/käytös-/päihdehäiriöt yhdistettynä neuropsykiatriin häiriöihin
- monialaisen osaamisen ja yhteistyön tarve (SI-SO-TE) -yhteensovittaminen
- kognitiivisia hankaluuksia
- ylisukupolvisuus
- traumatisoitumista
- usein sijaishuollon / -osastohoidon tarvetta
- haasteet koulunkäynnissä
- monenlaista kuntoutuksen tarvetta
- usein runsasta SOTE-palvelujen käyttöä -myös häiriökysyntää
- perhe tai/ja sijaisvanhemmat ei saa tarpeeksi tukea
- perheen tai läheisten keinot eivät riitä
- tilanteet komplisoituvat herkästi
- Lisäksi: diagnoosia ei ole tehty oikein tai ajoissa ->hoitamattomuus, väärä palvelu tai oikeaa palvelua / hoitoa ja tukea ei ole löytynyt tai ei ole

Hyöty

Asiakkaan näkökulma

Lapsi/nuori, jolla on vaativa, kompleksinen neuropsykiatrinen häiriö sekä hänen perheensä voi saada parempaa palvelua, hoitoa ammattilaisten hyödyntäessä OT-Nepsy-osaamisverkostoa. Tämä edellyttää toimivaa osaamisverkostoa.

Henkilöstön näkökulma

- Ammattilaisten nepsy-osaaminen lisääntyy eri tasoilla. Koulutussarjan kautta on jo vahvistettu SOTE-SI-ammattilaisten osaamista.
- Nepsy-osaamisverkosto rakentuu ammattilaisten tukemiseksi vaativiin, monitahoisiin asiakastilanteisiin.

Hyvinvointialueen näkökulma /pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat

Mikäli OT-Nepsy-osaamisverkoston toiminta vakiintuu, on asiantuntemusta käytettävissä koko YTA-alueella vaativiin, monitahoisiin asiakastilanteisiin.

3.2.5 Kokemusasiantuntijat

Kehittäjäasiakasvanhempi oli mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa OT-Nepsy-koulutus- ja keskustelufoorumia. Kts. 3.3.5 OT-koulutukset: OT-Nepsy-koulutusfoorumisarja Itä-Suomen SOTESI-ammattilaisille. Lisäksi hän osallistui OT-Nepsy-osaamisverkoston rakentamiseen tähtääviin yhteistyötapaamisiin. Kts. 3.2.4 OT-Nepsy-osaamisverkosto.

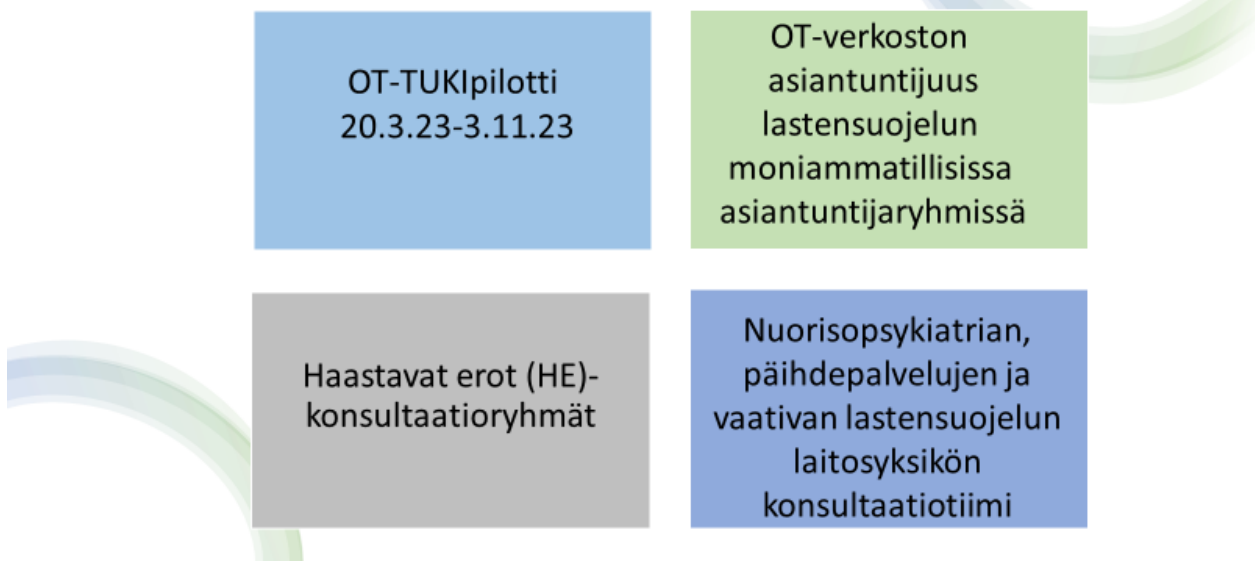
Kokemusasiantuntijuutta hyödynnettiin Vaativan tuen lastensuojeluyksikön kehittämisessä työpajatyöskentelyllä. Työpajoihin osallistui kaksi nuorta kokemusasiantuntijaa. Toiminnan avulla lisättiin asiakkaan osallisuutta sekä vahvistettiin yksikön toiminnan rakennetta ja palvelun laatua asiakaskokemukseen perustuen. Nuori kokemusasiantuntija osallistui myös Toiminnallisesti integroidun vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos ja yhteis(työ)yksikkö- toiminnan kehittäminen Itä-Suomen YTA-alueella webinaarin suunnitteluun ja toteutukseen. Kts. 3.5.1 Vaativan tuen lastensuojeluyksikkö ”VATULA”.

Kokemusasiantuntijoiden avulla oli mahdollista saada tietoa sairauden tai elämänkriisin aiheuttamista oireista ja tunteista, hoidosta sekä kuntoutumista edistäneistä asioista. Kokemusasiantuntijat toivat asiakkaiden äänen ja tarpeet esille palvelujen ja koulutusten suunnitteluun ja kehittämiseen. He lisäsivät kokonaisvaltaista ymmärrystä ja dialogia, muuttivat asenteita ja antoivat toivon näkökulmaa.

3.3 OT-tuki ammattilaisten työn tueksi

Monialaista, vaativinta erityisosaamista yhdistetään siten, että vaativissa, kompleksisissa tilanteissa ammatillaiset saisivat monialaista asiantuntijatukea eikä asiakasta tai/ja hänen asioitaan tarvitsisi siirtää taholta toiselle.

OT-TUKI: neuvonta, konsultaatiot, reflektio ja osaamisen vahvistaminen

Kuvio 5. Hankkeessa kehitettyjä ja kokeiltuja OT-tuen muotoja.

3.3.1 OT-TUKI-pilotti -ohjaus, neuvonta ja konsultaatio

Tausta ja tavoitteet

OT-tukimallin kehittämistyöllä (OT-TUKI-pilotti ammattilaisille 20.3.-3.11.23) vastattiin yhteistyöalueella sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä sivistyspalveluiden vaativan erityisosaamisen ja integratiivisen toiminnan tarpeeseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tuen tarpeisiin vaativissa, kompleksisissa tai harvinaisissa ongelmissa ja tilanteissa.

Tavoitteet pohjautuvat hankesuunnitelmaan:

- monialaisten asiantuntijoiden verkostomaisen työn edistäminen kansallisesti ja yli hyvinvointialuerajojen.
- kompleksisten asiakastilanteiden tunnistamisen ja tarvittavan OT-avun hakemisen ja saamisen helpottaminen perus- ja erityistasolla yli hyvinvointialueiden rajojen ja valtakunnallisesti
- pilotissa kokeiltujen monialaisten konsultaatiomallien juurruttaminen ja uusien tarvittavien mallien kehittäminen
- OT-tasoisesta somaattisesta terveydenhoidosta ja päihdepalveluiden asiantuntijuuden integroiminen konsultaatiomalleihin
- integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen
- ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen
- lainsäädännön ja yhteistoiminnan muutostarpeiden esille tuominen

OT-TUKI-pilotin tavoitteiksi nostettiin:

- OT-tukimallin kehittäminen SOTESI-ammattilaisille
- ammattilaisen osaamisen ja jaksamisen tukeminen
- tiedon saaminen ammattilaisten palvelutarpeista OT-rakenteen jatkokehittämistä varten

OT-ohjaus, -neuvonta ja -konsultaatio on luonteeltaan tilannekohtaista, joustavaa ja monialaista. Tausta-ajatuksena toimii Cynefin-viitekehys, jonka avulla tilanteet voidaan jaotella selkeisiin, monimutkaisiin, kompleksisiin sekä kaoottisiin. Selkeille ja monimutkaisille tilanteille on ominaista havaittavissa olevat syy-seuraus-suhteet, toisin kuin kompleksisissa ja kaoottisissa tilanteissa. OT-tilanteissa on useimmiten kysymys monitahoisista, kompleksisista ongelmista. Mikään viranomaistaho, esimerkiksi terveydenhuolto, sosiaali-toimi, sivistystoimi tai poliisi ei pysty yksin ratkaisemaan monitahoista ongelmaa. Kokonaiskuvan luominen voi olla haastavaa. (Snowden & Boone 2007, Yliruka ym. 2018, STM 2019 ja 2021, Nyrkkö 2022, Luoma & Saharinen 2023)

Kompleksisissa tilanteissa on paljon keskenään vuorovaikutuksessa olevia elementtejä ja pienillä muutoksilla voi olla suhteettoman suuria seurauksia. Näissä tilanteissa on usein kyse siitä, että lapsella, nuorella ja perheellä on monenlaisia pulmia ja tarvetta useille palveluille, esimerkiksi lastensuojelu, psykiatria, vammaispalvelut ja koulun erityisjärjestelyt. Mikään viranomaistaho, kuten terveydenhuolto, sosiaalihuolto, sivistystoimi tai poliisi ei pysty yksin ratkaisemaan monitahoista ongelmaa. Hyvillä käytänteillä ja näyttöön perustuvilla interventioilla ei ole ollut odotettua muutosta tilanteeseen ja kokonaiskuvan luominen on haastavaa. OT-tilanteissa on useimmiten kysymys monialaisista ja -tahoisista, kompleksisista ongelmista ja niihin liittyvistä tilanteista. (Snowden & Boone 2007, Yliruka ym. 2018, STM 2019 ja 2021, Nyrkkö 2022, Luoma & Saharinen 2023)

OT-TUKI antoi ammattilaisille yhtenä vaihtoehtona mahdollisuuden monialaiseen ja eri tahojen väliseen dialogiseen keskusteluun, jossa pyrkimyksenä oli tuottaa ymmärrystä toisten näkemyksistä ja luoda merkityksiä toiminnan kohteena oleville asioille. Keskeisinä dialogin muodostavina tekijöinä toimivat kaikkien tasa-arvoinen osallistuminen, avoimuus, empaattisuus, luottamus, kunnioitus ja toisten kohtaaminen vertaisina. (Holm, Poutanen & Ståhle 2018)

OT-hankkeessa kuvattiin projektityönä Cynefin-viitekehyksen sovellus käytännön työhön kompleksisissa asiakastilanteissa (Kuvio 6).

KOKEILE	<ul style="list-style-type: none"> • Monialainen, avoimesti ajatteleva tiimi mahdollistaa monenlaisia näkökulmia ja niiden hyödyntämistä. • Luovuus ja innovatiiviset ratkaisut. Jos jokin ei toimi, uuden vaihtoehdon kokeileminen voi hyödyttää silti tilannetta, koska kokeilujen avulla voidaan löytää uutta tietoa. • Valmius muuttaa suuntaa nopeastikin.
HAVAINNOI	<ul style="list-style-type: none"> • Opitaan jo kokeilluista tuen muodoista / interventioista ja havainnoidaan tilannetta niiden pohjalta. • Miten interventiot muuttivat tilannetta? Toimiiko lapsi / nuori eri ympäristössä eri tavoin? Miten ympäristö vaikuttaa lapsen, nuoren tai interventioiden toimivuuteen?
REAGOI	<ul style="list-style-type: none"> • Onko interventiota hyödyllistä jatkaa? Täytyykö interventiota muuttaa? Voiko interventio toimia rinnakkain toisen intervention kanssa? Mitä uutta voimme kokeilla?

Kuvio 6. Cynefin-viitekehyksen soveltaminen OT-työhön (Nyrkkö 2022).

Tuotos

OT-TUKI -toimintamalli SOTE-SI -ammattilaisille

Toimintamallin kehittäminen aloitettiin elokuussa 2022 hahmottamalla pilotoinnin tavoite ja tarkoitus. Seuraavaksi suunniteltiin OT-tukiprosessi ja pilotin sisältö. Tammi-maaliskuussa 2023 olivat vuorossa tietosuojaselvitykset sekä pilotin seurannan ja viestinnän suunnittelu. Lisäksi neuvottelimme erityisasiantuntijoiden osallistumisesta OT-TUKI-pilottiin. Seuraavaksi oli vuorossa toteutus ja tilanteiden arviointi. Pilotista tiedotettiin eri tavoin koko sen keston ajan ja yhteistyötä tehtiin eri tahojen ja yhdyspintojen kanssa. Lopuksi kokosimme yhteen saamamme tiedot, kokemukset ja palautteet.

OT-TUKI-pilotin sisältö

- neuvontaa ja ohjausta käytettävissä olevista OT-asiantuntijoista ja erityispalveluista. OT-koordinaattori/-tiimi ohjaa työntekijää ottamaan yhteyttä tarvittavaan asiantuntijaan
- tukea ja konsultaatiota lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden erityiskysymyksissä SOTESI-ammattilaisille
- monialaista työnohjauksellista ja konsultatiivista tukea OT-tiimiltä ja tarvittaessa pilotissa mukana olevilta erityisasiantuntijoilta

Ammattilaiset ottivat yhteyttä sähköpostilla (ilman asiakastietoja) tai puhelimitse. OT-tuki toteutui puhelimessa tai Teamsissa. Tilanteet käsiteltiin anonyymisti.

OT-toiminnan työnohjauksellisessa ja konsultatiivisessa osiossa pysähdyttiin pohtimaan kompleksista tilannetta monialaisesti eri näkökulmista. Tavoitteena oli luoda turvallinen ja dialoginen ilmapiiri, jossa on mahdollista tuoda esille ajatuksia ja vaihtoehtoja tilanteen helpottamiseksi. Samalla mahdollistui tuoda esille eri näkökulmista kuormittavia ja voimaa antavia tekijöitä.

OT-TUKI -toimintamallin käyttöönotto edellytti:

- OT-palvelukartastoa ja sopimuksia käytettävissä olevista asiantuntijoista
- sopimuksia mm. yhteisrekisterinpitäjyyksistä, henkilötietojen käsittelystä ja ostopalveluista
- tietosuojan vaikutustenarviointia
- tietosuojaselosteen laadintaa ja julkaisua
- viestintää

OT-palvelukartasto ja käytettävissä olevat asiantuntijat

OT-palvelukartastoa täydennettiin ja täsmennettiin käytettävissä olevien erityisasiantuntijoiden osalta ja kirjattiin asiantuntemuksen käytöstä sovitut asiat. Tukikeskus Varjon kanssa tehtiin erillinen ostopalvelusopimus vainoon liittyvän erikoisosaamisen saamiseksi pilottiin.

Seuraavat erityisasiantuntijatahot olivat käytettävissä pilotissa:

- Elmeri-koulu
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus
- KYS Vaativa lastenpsykiatria
- KYS Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikkö
- KYS, Barnahus-hanke
- PALOMA-hanke Ja PALOMA-osaamiskeskus
- VAURAS-hanke
- KYS Harvinaissairauksien yksikkö
- Viola ry / Tukikeskus Varjo

Tietosuoja ja henkilötietojen käsittely -vaikutusten arviointi

Hyvinvointialueiden alueiden kanssa sovittiin OT-TUKI-pilotin toteuttamisesta yhteisrekisterinpitäjyyssopimuksilla. Tietosuojaa koskeva vaikutusten arviointi tehtiin Pohjois-Savon hyvinvointialueen tietosuojatiimin tuella. Tietosuojatiimiin kuului myös lakimiehen osaaminen.

OT-TUKI-pilotissa käsiteltiin yhteyttä ottavan ammattilaisen henkilötietoja tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla. Käsiteltäviä tietoja olivat yhteydenottajan nimi, yhteystiedot, ammatti ja hyvinvointialue, jolla hän työskenteli.

Lapsen, nuoren tai hänen perheensä osalta ei käsitelty nimiä, henkilötunnuksia, yhteystietoja, syntymäaikaa, eikä diagnooseja. Sen sijaan käsiteltäväksi saattoi tulla neuvonnan, ohjauksen tai konsultaation antamisen kannalta olennaisia tietoja, kuten ikä, sukupuoli, perheen tilanne, aiemmin käytetyt palvelut ja yhteistyötahot sekä terveydentilaa koskevia tietoja. Tilanteessa mukana ollut OT-tiimiläinen kirjasi olennaiset käsiteltävät tiedot seuranta Excel-lomakkeelle henkilökohtaiselle Teams-kanavalle. Olennaiset, yleiset ja anonymit tiedot tilanteista koottiin yhteen pilotin seurantaan varten. Tietosuojaseloste oli luettavissa OT-hankkeen verkkosivuilta.

Jos tilanteessa olisi ollut tarpeen käsitellä ammattilaisen asiakkaan eli lapsen, nuoren tai hänen perheensä henkilötietoja, ammattilainen olisi vastannut näiden tietojen luovuttamisesta neuvoa kysyvän organisaation käytäntöjen mukaisesti.

Asiakkaan eli lapsen, nuoren tai hänen perheensä antama suostumus:

- yhteyttä ottava ammattilainen arvioi tarvitaanko asiakkaan suostumusta ja pyytää sen tarvittaessa kirjalliseen suostumukseen käytetään neuvoa kysyvän organisaation omia lomakkeita
- mikäli ammattilainen pyytää suostumuksen suullisesti, hän kirjaa tiedon potilaan/asiakkaan asiakirjoihin
- lapsen kohdalla riippuu hänen päätöksentekokykyisyydestään, keneltä suostumus pyydetään

Viestintä

OT-TUKI-pilotista tiedotettiin erillisissä avoimissa Teams-infoissa, kohdennetulla viestinnällä esi- ja avainhenkilöille, OT-tapaamisissa ja -tapahtumissa, OT-verkkosivuilla, tiedotteissa, uutiskirjeissä sekä yhteistyö- ja verkostotapaamisissa.

Viestintä osoittautui haasteelliseksi. Syynä olivat mm. hyvinvointialueuudistus, esihenkilöiden vaihtuminen, esihenkilöiden asenne, ei nähty hyötyä, työntekijät eivät rohjenneet ottaa yhteyttä (yksin pärjääminen, mikä on tarpeeksi vaativa tilanne, luottamuksen syntyminen vaatii aikaa) ja viestinnällisesti laaja alue ja ajankohta. Yhteydenotot lisääntyivät pilotin loppupuolella selvästi.

OT-TUKI-pilottiin tuli yhteydenottoja 21 kappaletta. Eniten yhteydenottoja tuli lokakuussa ja vielä pilottiajan päätyttyäkin (suluissa). OT-TUKI vastasi asetettuihin tavoitteisiin ja tarkoitukseen, vaikka toivoimme enemmän yhteydenottoja. Yhteydenottoja tuli kaikilta hyvinvointialueilta, eniten Pohjois-Savosta ja Keski-Suomesta. Pilotointi sujui pääosin suunnitellun prosessin mukaisesti (kts. Innokylä). Lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden erityiskysymykset painottuivat. Sivistystoimen puolelta tuli vähiten yhteydenottoja. Alla olevaan kuvioon on tiivistetty OT-TUKI-pilottiin tulleet yhteydenotot, tilanteet, toimenpiteet ja palaute. Saadun palautteen perusteella OT-TUKI koettiin tarpeellisenä ja hyödyllisenä. Palaute kysyttiin ja kirjattiin OT-TUKI-tilanteen jälkeen. OT-TUKI-pilotista koottua tietoa on Kuviossa 7.

OT-TUKI ammattilaisille -pilotti 3-11/23 Itä-Suomen YTA

OT-TUKI-pilotissa tarjottiin tukea lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskenteleville Itä-Suomen yhteistyöalueen julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistyspalveluiden ammattilaisille erityisen vaativiin asiakastilanteisiin.

Millaista tukea:

Neuvontaa ja ohjausta käytettävissä olevista asiantuntijoista ja erityispalveluista. (5+1 kpl)

Tukea ja konsultaatiota lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden erityiskysymyksissä. (9+1 kpl)

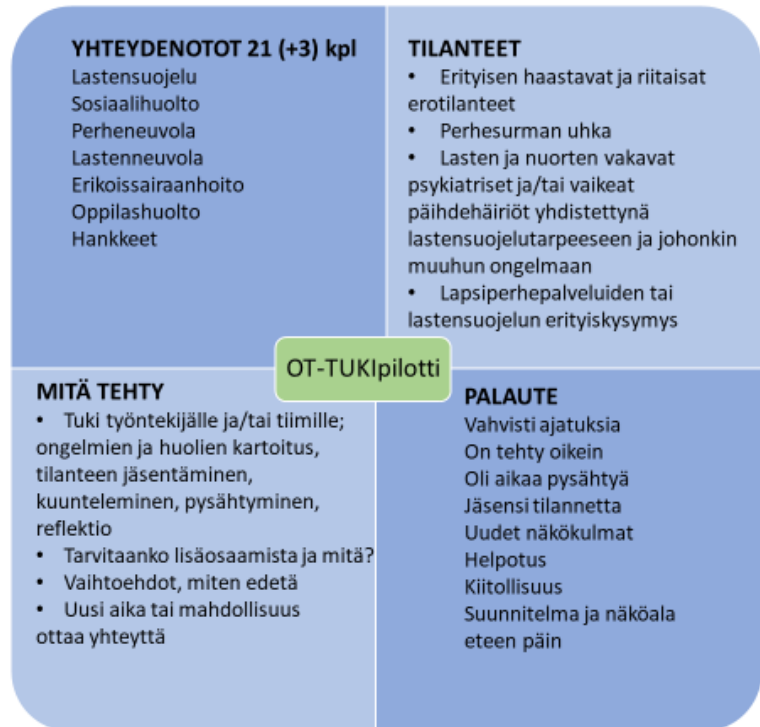
Monialaista työnohjauksellista ja konsultatiivista tukea OT-tiimiltä ja tarvittaessa pilotissa mukana olevilta erityisasiantuntijoilta. (7+1 kpl)

Missä tilanteissa:

Erityisen vaativissa, monitahoisissa tai harvinaisissa asiakastilanteissa, kun ei tiedetä kuinka tulee toimia, minne voi ottaa yhteyttä tai joihin tarvitaan monialaista lisätukea nykyisten perus- ja erityistason palveluiden lisäksi.

Toteutus

Puhelin tai teams

Kuvio 7. OT-TUKI-pilotista koottua tietoa.

Arviointia

Ammattilaiset ottivat aluksi yhteyttä varovasti: onko lupa ottaa yhteyttä yli hyvinvointirajojen, mitä omat esihenkilöt ajattelevat ja myös tietosuojakysymyksiä mietittiin. Huomasimme, että yhteydenottoihin oli hyvä vastata konkreettisesti ja sopia etenemissuunnitelmasta mahdollisimman nopeasti noin yhdestä kolmeen päivän sisällä. Kysyjä ja hänen tiiminsä oli miettinyt tilannetta yleensä jo pitkään ja jokin asia kuormitti yhteydenottohetkellä erityisen paljon.

OT-tiimiä tarvittiin toimintamallin kehittämiseen ja arviointiin sekä yhteiseen monialaiseen työskentelyyn. Todella hedelmälliseksi koettiin, että OT-tiimissä oli sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon erityisosaamista ja että tarvittaessa osaamista saatiin muilta erityisasiantuntijoilta OT-TUKI -toimintamallin kehittämiseen ja OT-TUKI-tilanteisiin. Pilotin tietoturvan ja -suojan kehittämiseen ja joihinkin OT-tilanteisiin tarvittiin myös lakimiehen osaamista. OT-tiimin tuki ja asioiden jakaminen koettiin välttämättömänä.

Yhdessä työskentely ja yhdessä oppiminen oli eteenpäin vievä voima ja todellista integraatiota. Keskustelua syntyi esimerkiksi samojen käsitteiden merkityksistä eri tieteenaloilla ja sosiaali- ja terveydenhuollon lakien yhteensovittamisesta. Pilotoinnin aikana opimme, että OT-TUKI -toimintamallissa työskentelevät OT-koordinaattorit tarvitsevat osaamisen vahvistamista ja työnohjausta oman kuormittumisen välttämiseksi ja uusien ilmiöiden käsittelemiseksi. Osa tilanteista oli todella haasteellisia ja kuormittavia myös OT-tiimille.

Haasteen OT-TUKI -toimintamallin kehittämiselle ja pilotoinnille asettivat pilotoinnin lyhyt aika, tietosuojaan, henkilötietojen käsittelyyn ja vaikutusten arviointiin liittyvät uraauurtavat selvitykset, hyvinvointialueille siirtyminen ja viestintä.

OT-TUKI SOTESI-ammattilaisille Itä-Suomessa on kuvattu toimintamallina Innokylässä: [OT-TUKI SOTESI-ammattilaisille Itä-Suomessa | Innokylä \(innokyla.fi\)](https://www.innokyla.fi/)

Hyöty

Asiakkaiden näkökulma

- uudet näkökulmat ja vaihtoehtoiset ratkaisut
- paremmin kuulluksi tuleminen, toivo
- erityisasiantuntemuksen saaminen ammattilaisen tueksi
- tarpeen mukaisen avun saaminen

Henkilöstön näkökulma

- ajatusten vahvistuminen ja tuki tehdylle työlle
- tilanteen jäsentäminen, pysähtyminen tilanteen äärelle rauhassa
- näköala ja vaihtoehdot eteenpäin
- oppiminen
- reflektointi
- erityisasiantuntemuksen saaminen tilanteen tueksi
- jaksamisen paraneminen ja kuormittumisen väheneminen
- mahdollista saada työkaluja sujuvamman työn tueksi, yhteistyön vahvistamiseksi ja ammatillisen oppimisen lisäämiseksi

Hyvinvointialueiden näkökulma

- tietoisuus erityispalveluista ja asiantuntijoista lisääntyy
- monialaisen yhteistyön paraneminen -ammattilaiset, esihenkilöt, asiantuntijat, asiakkaat perheineen, verkostot, päättäjät
- verkostojen hyödyntäminen asiakkaiden hyödyksi
- haasteellisen työn kuormitus vähenee ja työn veto- ja pitovoima paranee

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat ymmärryksen ja yhteistoiminnan lisääntyminen haastavissa ja monitahoisissa asiakastilanteissa

- työntekijöiden osaaminen ja jaksaminen paranee
- Cynefin-mallin hyödyntäminen työmenetelmänä
- palvelujen laatu ja tasavertaisuus saatavuudessa paranee

Jos OT-tukimalli jää kokeiluksi eikä OT-toimintamalli jatku rakenteissa, voivat saadut hyödyt jäädä lyhytaikaisiksi. Tavoitteena on saada toimintamalli laajasti käyttöön.

3.3.2 Haastavat erot -konsultaatioryhmät

Tausta ja tavoitteet

Vaativiin erotilanteisiin kietoutuu usein huolto- ja tapaamisriidan lisäksi lapsen kaltoinkohtelua ja traumatisoitumista, seksuaalirikosepäilyjä, väkivaltaa tai sen uhkaa, jopa perhesurman riski. Huoltoriidat saattavat olla psykososiaalisesti pitkittyneitä tai korkean turvallisuusriskin eroja. Pitkittyneet huoltoriidat ovat kuormittavia, koska räätälöityjä auttamiskeinoja ei ole. Konfliktit ovat kestäneet perheissä mahdollisesti useita vuosia ja asiakkaat kokevat, etteivät he ole tulleet autetuiksi. Pitkittyneissä kriisitilanteissa elävien perheiden lapset vaurioituvat eniten psyykkisesti. Turvassa-hankkeen kokemusten pohjalta jatkossa tarvitaan OT-keskuksia tueksi vaativan eroauttamisen työhön. Työryhmästä on mahdollisuus ammattilaisen saada monialainen arvio perheen tilanteesta sekä toimintasuosituksia tilanteesta etenemiseksi. Koulutuksen ja konsultaation tarve liittyen haastaviin ja kompleksisiin eroauttamiseen on ilmeinen ja tämä on nähty luontevaksi rooliksi OT-keskuksille.

Haastavat erot - konsultaatioryhmien toiminnassa toteutui hankkeen tavoitteiden mukaisesti monialaisten ja -tieteisten asiantuntijaverkostojen yhteistyön kehittäminen ja hyödyntäminen. Ryhmissä oli edustus seuraavilta tahoilta: Ensikotiyhdistys, perheoikeudelliset palvelut, kasvatus- ja perheneuvola, perhesosiaalityö, lastensuojelu, lastenpsykiatria, sosiaalialan osaamiskeskus, Tukikeskus Varjo ja oikeuspsykiatrinen tutkimusyksikkö. Keski-Suomen ryhmässä oli lisäksi edustus poliisista ja tarvittaessa lakimies.

Tuotos

Haastavat erot konsultaatioryhmät

Pohjois-Savon ja Keski-Suomen hyvinvointialueille perustettiin yhteistyössä ETKL:n/Viola Ry:n/Tukikeskus Varjon ja hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa Haastavat erot – konsultaatioryhmät. Ryhmien toimintaan haettiin vaikutteita Etelä-Savon hyvinvointialueella jo toimineesta vastaavasta ryhmästä. Ryhmän jäsenet suorittivat ennen toiminnan alkamista Lapsen oikeuksien turvaaminen korkean riskien erotilanteissa – koulutuksen yhteisen ymmärryksen muodostamiseksi. OT-koordinaattorit olivat mukana tässä työssä.

Ryhmät kokoontuivat säännöllisesti kerran kuukaudessa lokakuusta 2022 alkaen hankkeen päättymiseen saakka. Ryhmässä käsiteltiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten lapsiperheisiin liittyviä haastavia asiakastilanteita.

OT-koordinaattori on toiminut ryhmien koordinaattorina ja sihteerinä. Koordinaattorin rooli on hieman vaihdellut eri alueilla. Keski-Suomessa ryhmän toimintaa kehitettiin moniammatillisempaan ja -alaisempaan suuntaa. Samoin ryhmän toimintakäytänteitä ja taustatietolomaketta kehitettiin yhteistyössä lakimiehen ja tietosuojavastaavan kanssa. Kehitettyt käytänteet ja taustatietolomake otettiin käyttöön myös Pohjois-Savon ryhmässä.

Palautelomake

Pohjois-Savon haastavat erot- konsultaatioryhmässä luotiin hankkeen loppuvaiheessa sähköinen palautekysely. Kysely lähetetään toteutuneen konsultaation jälkeen ammattilaiselle, joka on tuonut asiakastilanteensa ryhmän käsittelyyn. Konsultaatioryhmä voi jatkossa kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Keski-Suomen ja Etelä-Savon Haastavat erot -konsultaatioryhmissä otetaan myös palautelomake käyttöön.

Hyöty

Haastavat erot -konsultaatioryhmä oli ammattilaisille uusi muoto saada apua haastavissa asiakastilanteissa. Ryhmän asiantuntemusta hyödynnettiin kuitenkin ammattilaisten keskuudessa hyvin ja sille löytyi oma paikka tarjolla olevassa palveluvalikossa. Keski-Suomessa ryhmä kokoontui 11 kertaa ja niissä käsiteltiin yhteensä 8 asiakastilannetta. Pohjois-Savossa ryhmä kokoontui kymmenen kertaa ja niissä käsiteltiin yhteensä 13 asiakastilannetta. Konsultaatioryhmien jäsenet pystyivät tukemaan ammattilaisia asiakastyössä osaaamista ja jaksamista yhteisten pohdintojen ja keskustelujen kautta.

Ryhmän toiminnan haasteet liittyivät lähinnä tiedon kulkuun rakentumassa olevilla hyvinvointialueilla ja ammattilaisten kuormittuneisuuteen. Tieto ryhmän olemassaolosta siirtyi esihenkilöiltä hitaasti työntekijöiden tietoon. Tärkeää on, että esihenkilöt kannustavat ja muistuttavat työntekijöitä tarjolla olevien palveluiden käyttämisestä. Kuormittavassa työtilanteessa olevat ammattilaiset eivät välttämättä itse osaa hakeutua kaikkien tarjolla olevien konsultaatiomahdollisuuksien piiriin.

Asiakkaiden näkökulma

Asiakkaat saivat parhaan mahdollisen käytössä olevan ammattitaidon hyödynnettäväksi omassa asiassaan. Asiakkaat saivat ajatuksia arjessaan olevien haasteiden ratkaisemiseksi ja näin ollen tilanteet eivät välttämättä pitkittyneet. Asiakas sai joustavasti tarvitsemaansa apua kohtaamaltaan työntekijältä ja ”poislähettäminen” vähentyi.

Henkilöstön näkökulma

Ne sosiaali- ja terveydenhuollon -ammattilaiset, jotka toivat asiakkaansa asian konsultaatioryhmän käsittelyyn, saivat ryhmän ammatillista moniäänistä tukea asiakas asian ratkaisemiseksi. Työntekijöiden yksin työskentely vaativissa asiakastilanteissa vähentyi ja moniammatillinen vuoropuhelu lisääntyi. Työryhmän tuki antoi ammattilaiselle tunteen jaetusta vastuusta ja näin ollen vaikutti ammattilaisten jaksamiseen omassa työssään. Asian käsittelyn jälkeen saatu palaute ammattilaisilta oli positiivista.

Hyvinvointialueiden näkökulma

Hyvinvointialueille otettiin käyttöön uusi toimintamalli/palvelumuoto, jossa hyödynnettiin jo olemassa olevan henkilöstön osaamista. Palvelulla autettiin hyvinvointialueiden henkilöstöä haastavissa asiakastilanteissa ja tuettiin näin ollen henkilöstön jaksamista tehtävässään. Konsultaatioryhmissä toteutui rajat ylittävä yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen välillä. Palvelu on hyvinvointialueille kustannustehokasta, koska ryhmä toimii hyvinvointialueilla jo olemassa olevalla resurssilla. idemmällä aikavälillä odotettavissa olevat

Kun tieto työryhmien toiminnasta tavoittaa kattavasti hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen henkilöstön, ryhmien hyödyntämisestä tulee tavanomainen osa ammattilaisten keinovalikkoa. Odotettavissa on, että ammattilaiset hakeutuvat asiakasasioissa nykyistä helpommin ja aikaisemmassa vaiheessa työryhmään, jolloin asiakkaiden tilanteet eivät pääse kriisiytymään tai pitkittymään. Työntekijöiden yksin työskentely kompleksisissa asiakastilanteissa vähentyy ja moniammatillinen ja -alainen vuoropuhelu lisääntyy. Asiakas saa jatkossakin tarvitsemansa avun kohtaamaltaan työntekijältä ja poislähtäminen vähentyy. Näillä kaikilla on positiiviset vaikutukset niin asiakkaiden elämään, työntekijöiden jaksamiseen työssään kuin myös asiakastyön määriin.

Haastavat erot -konsultaatioryhmät on kuvattu toimintamallina Innokylässä: [Haastavat erot - konsultaatioryhmät | Innokylä \(innokyla.fi\)](#)

3.3.3 OT-verkoston asiantuntijuus lastensuojelun moniammatillisissa asiantuntijaryhmissä

Tausta ja tavoite

Aiemman hankekauden aikana pilotoitiin OT-tason asiantuntijuuden liittämistä osaksi Keski-Suomen lakisääteistä lastensuojelun moniammatillista asiantuntijaryhmää, jossa asiakastilanteet olivat pääasiassa erityistä osaamista vaativaa OT-tasoa. Asiantuntijaryhmän asiantuntijapankkiin liitettiin mahdollisuus konsultoida KYSin toiminnallisten häiriöiden työryhmän sekä harvinaissairauksien työryhmän erikoislääkäreitä sekä Vaatu-toimijoita. Kokemukset pilotoinnista olivat erittäin hyvät. Tavoitteena oli pilotissa kokeiltujen moniammatillisten konsultaatiomallien juurruttaminen ja uusien tarvittavien mallien kehittäminen. Mahdollisuus liittää tarvittaessa lakisääteiseen lastensuojelun moniammatilliseen asiantuntijaryhmään OT-verkoston asiantuntijoiden asiantuntemusta erityisen asiantuntemuksen turvaamiseksi haluttiin näin ollen tarjota myös muille YTA-alueemme hyvinvointialueiden lastensuojelun moniammatillisille asiantuntijaryhmille. Samalla tarjottavaa erityistä asiantuntemusta tarjoavaa asiantuntijaverkostoa haluttiin laajentaa. Sivistystoimen osuutta konsultaatioissa haluttiin tehostaa.

Tuotos

OT-palvelukartastoon päivitettiin kaikkien neljän hyvinvointialueen lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien perustiedot.

OT-verkoston asiantuntijoina voitiin tarjota tarvittaessa lakisääteisiin lastensuojelun moniammatillisiin asiantuntijaryhmiin erityistä asiantuntemusta seuraavilta tahoilta:

- Elmeri-koulu
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
- Sairaalaopetus
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus
- KYS Vaativa lastenpsykiatria
- KYS Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikkö

- KYS Harvinaissairauksien yksikkö
- KYS Toiminnallisten häiriöiden työryhmä
- Tukikeskus Varjo
- Barnahus -hanke
- Valtion koulukotien osalta käynnistetty selvitystyö konsultaatioiden mahdollistamiseksi

Kaikkien hyvinvointialueiden kanssa pyrittiin tekemään yhteistyösopimus OT-asiantuntijaverkoston asiantuntijoiden liittämistä lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien käyttöön tarvittaessa. Työtetty alueittain tarvittavat muutokset ryhmän toimintakäytänteisiin tämän mahdollistamiseksi.

Yhteistyösopimukset saatiin tehtyä Keski-Suomen, Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueiden kanssa. Yhteisistä toimintakäytänteistä OT-verkoston asiantuntijuuden liittämiseksi Pohjois-Savon lastensuojelun moniammatilliseen asiantuntijaryhmään ei saatu sovittua ryhmän uudelleen järjestäytymisen oltua vasta käynnissä. Jäivät alueella pohtimaan asiaa.

Näkyväksi tuli, että tarvittaessa erityisen asiantuntijuuden liittäminen osaksi alueellisia lastensuojelun moniammatillisia asiantuntijaryhmiä edellyttää vahvaa koordinoitua sekä sitä, että jollain on tieto, mitä OT-verkoston asiantuntijuutta on tarjolla ja joku pysähtyy alueen koordinaattorin kanssa pohtimaan, mitä asiantuntemusta ko. tilanteessa tarvitaan/on saatavilla.

Hyöty

YTA-alueella toimiviin lastensuojelun moniammatillisiin asiantuntijaryhmiin saatiin liitettyä lisää erityistä asiantuntijuutta erityisen vaativiin, kompleksisiin ja harvinaisiin tilanteisiin lastensuojelun sosiaalityöntekijän työn tueksi.

Toimintamalli on kuvattu Innokylässä: [OT-verkoston asiantuntijuus osaksi lastensuojelun moniammatillisia asiantuntijaryhmiä | Innokylä \(innokyla.fi\)](#)

3.3.4 Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitosisikön konsultaatiotiimi

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskuksien (OT) valmistelutyössä todettiin yhdeksi erityisen vaativan tason kohderyhmäksi ne nuoret, joilla on kehityksen vakava vaarantuminen (vakavaa epäsosiaalista käyttäytymistä, mahdollista rikollisuutta, aggressiivisuutta, mielenterveyden ja/tai päihdeongelma) ja samanaikaisesti sekä hoidon, että lastensuojelun avo- tai sijaishuollon tarve. Tavoitteena hankesuunnitelmassa oli Integratiivisen yhteistyömallin kehittäminen vaativiin lastensuojelun laitoshoidon ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksiin.

OT-hankkeessa kehitettiin monialaista konsultaatiotoimintaa KYS/ nuorisopsykiatrian, Kuopion seudun päihdepalvelusäätiön ja Mäntyrinteen perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelän kesken. Toiminnan tarkoituksena oli vahvistaa lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kanssa työskentelevien ammattilaisten yhteistyötä ja monialaista osaamista asiakkaan palveluprosessin sujuvoittamiseksi. Kehittämisen taustana toimii tulevaisuuden näkymä yhteisistä työskentelytavoista ja prosesseista Vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelän muuttuessa vaativan tason lastensuojelun laitoshoidon tarvitsevien

asiakkaiden vaativan tuen laitousyksiköksi. Toimintamalli edistää integratiivisen muutostyöskentelyn prosessia sekä yhteisten arvojen ja käytäntöjen juurruttamista yksiköiden kesken.

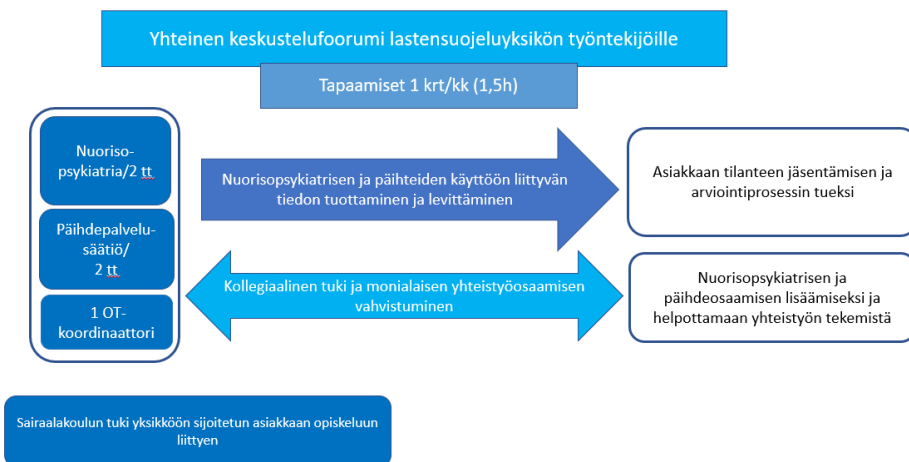
Tuotos

Vaativiin yhteisasiakkuuksiin kehitettiin integratiivinen yhteistoimintamalli: Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitousyksikön konsultaatiotiimi. Tapaamiset järjestettiin vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelän tiloissa ja ne olivat kestoltaan 1,5h. Suunniteltuja tapaamisia v. 22-23 oli yhteensä 20 (10 kertaa/vuosi), joista 16 toteutui. (tilanne 4.12.) 1 tapaaminen vielä jäljellä. Tapaamisissa käsiteltiin keskimäärin yhtä asiakastilannetta kerrallaan tai vaihtoehtoisesti refleктоitiin lastensuojeluyksikön arjesta esiinnousseita ilmiöitä. Tapaamisissa paikalla oli 1-2 nuorisopsykiatrian työntekijää, 1-2 päihdepalvelusäätiön työntekijää, 2-6 Kivelän yksikön työntekijää sekä 1 OT-koordinaattori.

Toimintamalli on alueella edelleen kehittyvä ja sen on tarkoituksena toimia pohjana uuden lastensuojelun vaativan tuen yksikön konsultaatiotoiminnan käynnistämiseksi.

Toimintamalli on kuvattu Innokylässä: [Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitousyksikön konsultaatiotiimi | Innokylä \(innokyla.fi\)](https://innokyla.fi)

Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitousyksikön konsultaatiotiimi

Kuvio 8. Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitousyksikön konsultaatiotiimi.

Hyöty

Asiakkaiden näkökulma

Asiakkaan arviointiprosessin laatu paranee, koska ammattilaisilla on käytössään monialainen tietotaito. Monialaisen tietotaidon avulla voidaan välttää myös päällekkäistä työtä yksiköiden välillä ja yksiköiden välisen yhteistoiminnan kehittyminen näkyy asiakkaalle entistä sujuvampana palveluprosessina.

Henkilöstön näkökulma

Toiminta on koettu tärkeäksi yhteistyön, verkostoitumisen ja ammatillisen tiedon lisäämisen välineeksi. Monialainen konsultaatiotiimi edistää ammattilaisten välistä vuoropuhelua ja lisää tietoa toisten tekemästä työstä. Tiedon lisääntyminen auttaa välttämään päällekkäisen työn tekemistä ja helpottaa työprosessien yhtenäistämistä. Monialaisessa konsultaatiotiimissä ammattilaiset saavat mahdollisuuden pohtia ja jakaa ajatuksiaan kokonaisvaltaisesti monialaisessa ryhmässä, mikä auttaa asiakkaan tilanteen selvittelyä ja arviointiprosessin eteenpäin viemistä. Monialainen pohdinta ja yhteisosaamisen kehittyminen helpottaa ammattilaisten työtä ja lisää ammatillista osaamista. Toimintamalli edistää työn kuormittavuuden hallintaa, sekä työntekijän että koko työyhteisön työhyvinvointia.

Hyvinvointialueiden näkökulma

Sote-integraation toteutuminen nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun laitoshoidon sekä päihdepalveluiden yksiköissä ammattilaisten välisessä yhteistyössä, resurssien kohdennettu hyötykäyttö ja osaamisen yhdistäminen sekä organisaatioiden välisten toimivien tukirakenteiden kehittyminen.

Pidemmillä aikavälillä odotettavissa olevat

Konsultaatiotoiminnan avulla uusi lastensuojelun vaativan tuen yksikkö voi tuottaa koko Itä-Suomen YTA- aluetta palvelevaa tietotaitoa erityisen vaativahoitoisen lastensuojelun tarpeessa olevan nuoren palvelutarpeen arvioinnista ja monialaisen tuen rakentamisesta ammattilaisten yhteistyöhön, palveluiden integraatioon ja tutkittuun tietoon perustuen. Vaativin lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksiin liittyvä monialainen erityisosaaminen on koko Itä-Suomen YTA- alueen hyödynnettävissä.

3.3.5 OT-koulutukset

Hankesuunnitelman tavoitteena oli ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen sekä suunniteltuina toimenpiteinä seuraavat:

- Vahvistetaan osaamista ja järjestetään tarvittavaa koulutusta uusista ilmiöistä ja OT-teemoista (OT-webinaarit)
- Edistetään käytäntöläheistä ja näyttöön perustuvaa yhteiskehittämistä UEF:n, JYU:n, ITLA:n, korkeakoulujen, opetuslinikoiden ja tutkimusprojektien/-hankkeiden kanssa.

Taulukko 2. OT-koulutukset v. 2022-2023.

Kokonaisuus	Tilaisuuksia	Osallistujat (arvio)
Neuropsykiatriset häiriöt: Aloitustilaisuus ja OT-Nepsy-koulutusfoorumi-sarja (I-IV)	5	n. 2000
Haastavat erot	6	yli 760
Lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuudet	2	n. 240
Muut		
- PACE-koulutukset lastensuojeluun	29	122
- Lastensuojelun sosiaalityöntekijä – vastuut ja velvollisuudet	1	n. 90
- Itä-Suomen OT-hankkeen päätöswebinaari	1	n. 80
OT-hankkeiden yhteiset koulutukset	2	
- Kansallinen OT-webinaari		n. 275
- Valtakunnallinen OT-hankkeiden päätöswebinaari		n. 124
	46	3691

OT-Nepsy-koulutusfoorumisarja Itä-Suomen SOTESI-ammattilaisille

Tausta ja tavoitteet

Itä-Suomen YTA-alueella tunnistettiin lasten ja nuorten vaativahoitoiset, kompleksiset neuropsykiatriset häiriöt yhdeksi OT-tilanteeksi ammattilaisten kanssa käytyjen keskustelujen ja kyselyjen perusteella.

Ammattilaisten osaamista vahvistettiin OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan tilaisuuksien avulla onnistuneesti. Koulutustilaisuudet keräsivät runsaasti ja monialaisesti ammattilaisia, järjestö- ja hanketyöntekijöitä sekä kokemusasiantuntijoita koko YTA-alueelta. Koulutustilaisuuksien suunnittelussa ja/tai toteutuksessa olivat mukana mm. kehittäjäasiakasvanhempi, TulSote-hanke (Pohjois-Savo ja Keski-Suomi) ja UEF.

Koulutusfoorumisarjalla pyrittiin myös edistämään verkostoitumista sekä eri alojen ammattilaisten välistä yhteistyötä. Tämä saavutettiin parhaiten viimeisessä tilaisuudessa kohtalaisen hyvin, aiemmissa välttävästi, johtuen osittain koulutukseen osallistuneiden suuresta määrästä ja sen perusteella valitusta koulutuksen toteutuksesta. Koulutukseen osallistuneet saivat kuitenkin koulutussarjan suunnittelijoiden lisäksi tietoa asiantuntijoista, joihin voivat tarvittaessa ottaa yhteyttä ja verkostoitua niin YTA-alueelta kuin sen ulkopuoleltakin.

Tuotos

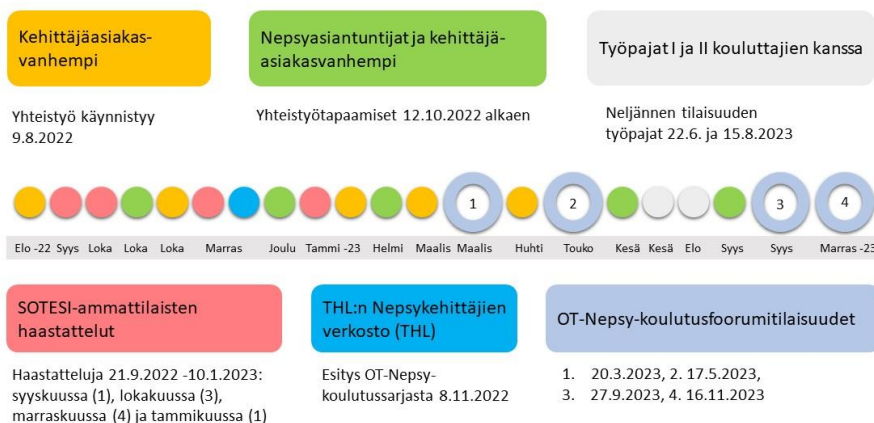
Kuvaus koulutussarjan suunnittelusta prosessina

Koulutusfoorumisarja perustui yhdentoista SOTESI-ammattilaisen Teams-etäyhteydellä toteutettuun haastatteluun. Jokaiselta Itä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueilta oli edustusta haastatteluissa. Ammatilliset kuvasivat vaativaa nepsy-asiakkuutta ja kertoivat koulutustoiveistaan. Haastatteluissa esille tulleita aiheita ja kouluttajaehdokkaista tarkasteltiin useissa kehittäjäasiakasvanhemman sekä nepsy-asiantuntijoiden tapaamisissa. Yhteistyö kehittäjäasiakasvanhemman kanssa käynnistyi jo ennen ammattilaisten haastatteluja. Ideoita ja rakentavaa palautetta pyydettiin myös Itä-Suomen hyvinvointialueiden yhteistyötoimiltoilta, Vaatu-toimijoilta sekä THL:n Nepsy-kehittäjäverkoston tapaamisessa, jonne OT-hankkeelta oli pyydetty esitys ko. koulutussarjasta.

Neliosaisen koulutussarjan viimeistä tilaisuutta varten järjestettiin kaksi työpajaa, jonne useimmat kouluttajista osallistuivat. Työpajojen tarkoituksena oli kouluttajien tutustuminen keskenään sekä muodostaa koulutustilaisuudesta ehyt kokonaisuus, jossa eri puheenvuorot liittyisivät luontevasti toisiinsa. Tilaisuuden toteutus muokkautui kouluttajien kommenttien myötä.

Koulutussarjaa suunniteltaessa syntyi kuvaus, jossa koulutussarja rakennetaan prosessina monialaisessa yhteistyössä huomioiden asiakasnäkökulma sekä ajankohtaisen tutkimustiedon levittäminen. Tutkimustieto korostui ensimmäisessä tilaisuudessa juuri julkaistun Autismikirjon häiriön Käypä hoito –suositusten myötä sekä neljännen tilaisuuden painottuessa tutkimustiedon hyödyntämiseen.

OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan suunnitteluprosessi

Kuvio 9. OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan suunnittelu prosessina.

Koulutusfoorumisarjan suunnittelu on kuvattu Innokylässä toimintamallina: [Itä-Suomen OT-hankkeen monialaisen koulutus- ja keskustelufoorumisarjan suunnitteluprosessi | Innokylä \(innokyla.fi\)](#)

Monialainen OT-Nepsy-koulutusfoorumisarja

Koulutusfoorumisarja toteutettiin neljänä puolen päivän tilaisuutena, joista kevään 2023 tilaisuuksiin oli mahdollista osallistua joko paikan päällä tai Teams-etäyhteydellä ja syksyn 2023 tilaisuuksiin pelkästään Teams-etäyhteydellä. Paikan päällä osallistuneita oli alle 30/tilaisuus, minkä vuoksi syksyn tilaisuudet järjestettiin pelkästään etätoteutuksena. Edellisenä syksynä 2022 oli järjestetty yksittäinen alueellinen koulutus-tilaisuus ”Vaativien neuropsykiatristen palveluiden järjestäminen lapsille ja nuorille”, mikä myös keräsi runsaasti osallistujia etäyhteydellä järjestettynä.

Taulukko 3. OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan tilaisuuksien teemat, ilmoittautuneiden ja osallistuneiden määrät.

Ajankohta	Teema	Ilmoittautuneet	Osallistuneet (arvio)
1. 20.3.2023	Näkökulmia autismikirjon häiriöön	594	515
2. 17.5.2023	Haastavasti käyttäytyvät neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret – miten haastavaan käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa	631	500
3. 27.9.2023	1. Neurokehitykselliset häiriöt, koulunkäynti ja oppiminen, 2. Uudistuva vammaislainsäädäntö	493	400
4. 16.11.2023	Tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuudet vaativissa lasten ja nuorten neurokehityksellisissä häiriöissä	395	280

OT-hanke on ollut mukana suunnittelemassa TulSote/RRP-hankkeen kanssa ammattilaisille kohdistettuja nepsy-koulutuksia vuodelle 2024. Näiden tilaisuuksien suunnittelussa pyritään huomioimaan OT-hankkeen ammattilaisten haastatteluissa esille nostamia koulutustarpeita, mitkä jäivät OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjasta puuttumaan tai vähäiselle huomiolle.

Hyöty

Asiakasnäkökulma

Monialaisilla koulutus-tilaisuuksilla pyrittiin kehittämään nepsy-asiakkaiden saamaa palvelua lisäämällä ammattilaisten osaamista ja ymmärrystä. Asiakasnäkökulman huomioiminen varmistettiin suunnittelemalla koulutusfoorumisarjaa tiiviissä yhteistyössä kehittäjäasiakasvanhemman kanssa. Lisäksi tilaisuuksissa on ollut nuorten yms. kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja. Koulutuspalautteiden perusteella osallistujat ovat vahvistaneet osaamistaan mm. ohjata asiakkaita palveluihin entistä paremmin ja tukea lapsia/nuoria ja heidän vanhempiaan koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Asiakkaan kohtaaminen, yksilöllisyys ja asenteen merkitys ovat kirkastuneet koulutuksen myötä.

Henkilöstön näkökulma

Koulutus-tilaisuudet koettiin erittäin hyödyllisiksi. Niihin oli helppo osallistua. Koulutukset olivat osallistujille maksuttomia, mikä vaikutti osallistumisen runsauteen. Jokaisessa tilaisuudessa oli puheenvuoroja joko eri alojen ja/tai ammattilaisten ja asiakkaiden näkökulmista monialaisuuden edistämiseksi ja yhteisen ymmärryksen vahvistamiseksi. Palautteiden perusteella osallistujat saivat mm. uutta tietoa, työkaluja

konsultoimiseen, vinkkejä ohjaamisen, voimia ja ymmärrystä asiakkaiden kohtaamiseen, mutta myös rooleihin selkeytystä ja henkilöstön osaamisen tukemiseen vahvistusta. Lisäksi koulutuksen koettiin edistävän yhteistyötä. Koulutuksen yhteydessä opituista asioista osallistujat nostivat lisäksi ympäristön muokkaamisen yksilön muokkaamisen sijasta, toivon luomisen, elämäntilannelukutaidon ja tutkimustiedon siirtämisen käytäntöön. Aiheet ovat olleet hyvin ajankohtaisia kuten Autismikirjon häiriön Käypä hoito -suositus, vammaispalvelulainsäädännön uudistus ja uudet tutkimukset. Koulutusfoorumisarjan suunnittelun myötä rakennettiin YTA-alueen OT-Nepsy-osaamisverkostoa. Aiheesta enemmän 3.1.6

Hyvinvointialueen näkökulma

Koulutuksiin osallistui runsaasti sotesi-ammattilaisia koko YTA-alueelta, valtaosa oli sote-alan henkilöstöä. Monialaisen osallistujajoukon kautta on mahdollista edistää yhteistä ymmärrystä käsitellyistä asioista. YTA-tasoisella koulutuksella saavutetaan osallistujia kaikilta hyvinvointialueilta. Sivistystoimen ammattilaisia oli enemmän kevään kuin syksyn tilaisuuksissa. Syksyllä 2023 AVI järjesti moniosaisen koulutussarjan osin samansisältöisenä lähellä kolmatta tilaisuutta, mikä on voinut karsia sivistystoimen ammattilaisten osallistumista.

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat

Koulutuksen suunnittelun myötä on rakennettu OT-Nepsy-osaamisverkostoa vaativia, kompleksisia asiakas-tilanteita varten ammattilaisten tueksi.

Lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen korkean riskin erotilanteissa koulutusfoorumi i ja II

Tausta ja tavoitteet

Vaativiin erotilanteisiin kietoutuu usein huolto- ja tapaamisriidan lisäksi lapsen kaltoinkohtelua ja traumatisoitumista, väkivaltaa tai sen uhkaa, jopa perhesurman riski. Huoltoriidat saattavat olla korkean turvallisuusriskin eroja. Tilanteet ovat ammattilaisille haastavia ja pahimmillaan lapset ja heidän perheensä jäävät ilman tukea odottamaan oikeuden ratkaisuja, koska mikään taho ei katso olevansa tilanteessa oikea taho tukemaan lasta/perhettä. Koulutukselle haluttiin lisätä ammattilaisten ymmärrystä siitä, että jokaisella ammattilaisella on vastuu lapsen ja perheen tukemisesta korkean riskin erotilanteissa, vastuuta ei voi vaan siirtää toiselle taholle. Samalla haluttiin lisätä ymmärrystä siitä, mitä korkean riskin erotilanne lapselle merkitsee ja kuinka ammattilainen voi lasta tilanteessa tukea. Taustalla vaikutti myös Apulaisoikeusasiamiehen esitys, että STM valmistelisi ohjeet sosiaalihuoltoon ja lastensuojelua varten sellaisista tukitoimenpiteistä ja palveluista, joita voitaisiin tarjota lapsille ja heidän vanhemmilleen vaikeiden huoltoriitojen aikana. STM:n vastauksessa viitataan mm. Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan ja OT kehittämistyöhön. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/4063/2022>

Tuotos

Järjestettiin kaksi puolen päivän mittaista koulutusta SOTE-SI ammattilaisille nimellä ”Lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen korkean riskin erotilanteissa koulutusfoorumi”.

Koulutuksen aiheina olivat:

- Mikä on korkean riskin erotilanne?
- Konfliktoituneen erotilanteen vaikutukset lapsen kehitykseen
- Kansallisen lapsistrategian toimeenpano korkean riskin erotilanteiden näkökulmasta
- Riskinarviointi vaativissa erotilanteissa
- Kuinka lapsen etu ja oikeudet voidaan korkean riskin erotilanteissa turvata juridisesta näkökulmasta?
- Haastavat erot konsultaatioryhmät ammattilaisen työn tukena
- Eron jälkeinen vaino lapsen näkökulmasta

Hyöty

Koulutusfoorumin myötä saatiin ammattilaisille ajankohtaista tietoa korkean riskin eroihin liittyen ja vahvistettiin ajatusta, että jokainen haastavassa erotilanteessa olevan perheen kohtaava ammattilainen on velvollinen ottamaan omalta osaltaan vastuuta tilanteessa lapsen edun turvaamiseksi. Ammattilaisilta saadun palautteen mukaan he kokivat koulutukset erittäin hyödyllisiksi ja sellaisiksi, jotka jokaisen työntekijän tulisi käydä.

Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuudet- Nuorten käytöshäiriöt ja traumatietoinen työote lastensuojelun sijaishuollossa. Webinaari 15.2.23.

Tausta ja tavoitteet

Vuonna 2022 lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksia tutkivan LANUPS-hankkeen tutkimustuloksissa nousi esiin, että erityisesti lastensuojelulaitosten henkilöstön traumatietoisuutta ja traumatietoisuuden työskentelyotteen valmiuksia olisi tärkeää vahvistaa lisäkoulutuksella.

Tuotos

OT-hanke järjesti 15.2.2023 Webinaarin aiheesta lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuudet- Nuorten käytöshäiriöt ja traumatietoinen työote lastensuojelun sijaishuollossa. Koulutuksen tavoitteena oli lisätä ammattilaisten tietoisuutta nuorten käytöshäiriöiden ilmenemisestä ja vahvistaa ammattilaisten osaamista traumatietoiseen työotteeseen. Webinaari oli tarkoitettu Itä-Suomen YTA-alueen vaativan lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhdistäviä lastensuojeluyksiköitä kehittäville toimijoille, lastensuojeluyksiköiden työntekijöille sekä muille lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kanssa työskenteleville sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen ammattilaisille, joita koulutukseen osallistui n. 160 henkilöä.

Hyöty

Webinaarin avulla ammattilaiset saivat tietoa nuorten käytöshäiriöiden ilmenemisestä ja heidän osaamisensa traumatietoisesta työotteesta vahvistui. Ammattilaiset saivat valmiuksia kohdata ja tukea asiakkaita traumatietoisuuden työotteella.

Koulutuspalautteiden perusteella traumatietoisuuden työotteeseen koulutus koettiin tarpeelliseksi, tietoa pystytään hyödyntämään ja soveltamaan omassa työssä. Aihe koettiin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi.

Traumatietoisen työotteen pidempi muotoinen prosessikoulutus tulee osaksi lastensuojelun vaativan tuen yksikön henkilökunnan koulutussuunnitelmaa, jonka myötä osaaminen laajenee ja vahvistuu koko hyvinvointialueella.

Lastensuojeluyksiköille kohdistettu PACE- orientaatio ja koulutuspäivät

Tausta ja tavoitteet

OT-hankkeessa vuonna 2021 toteutetussa, ammattilaisille suunnatussa kyselyssä toivottiin lisää koulutusta sekä työntekijöiden tukemista perheiden kanssa tehtävään työhön haastavissa ja kompleksisissa asiakastilanteissa. Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa vaativan erityisen tuen yksiköissä on ollut käytössä kiintymyssuhdekeskeinen tapa työskennellä lasten, nuorten sekä perheiden kanssa. Yksiköiden työntekijöitä koulutetaan ja heidän osaamistaan ylläpidetään ylläpitokoulutuksin. Kiintymyskeskeinen työskentely tukee asiakkaan kanssa vuorovaikutukseen pääsyä ja yhteistyöhön pääsyä. Työntekijät kokevat tämän toimivaksi malliksi kohdata ja työskennellä OT-tason asiakkaiden kanssa. Hankkeen tiimoilta tarjottu kiintymyskeskeisen työskentelyyn liittyvää orientaatiota ja peruskoulutusta PACE-asenteesta osalle YTA-alueen lastensuojeluyksiköiden työntekijöille. Hankkeen tarjoaman peruskoulutuksen jälkeen yksiköillä mahdollista hankkia koulutusta erinäisiltä kouluttajilta, jonka myötä yksiköt voivat syventää osaamista ja perehtyä aiheeseen tarkemmin.

Kiintymyssuhdekeskeiseen työtapaan liittyy PACE-asenne, johon koulutus painottui. PACE-asenne perustuu työntekijöiden asenteeseen suhtautua asiakkaaseen ja luoda hänen kanssaan yhteistä ymmärrystä. PACE-asenne tukee vuorovaikutukseen pääsyä, yhteistyötä ja suhteen luomista. Se ei pois sulje muita käytettäviä menetelmiä ja suuntauksia vaan antaa pohjan suhdekeskeiselle työskentelylle.

Orientaation/koulutuspäivän tavoite ja sisältö

Valittuihin lastensuojeluyksiköiden esimiehiin otettiin yhteyttä sähköpostitse, jossa määriteltiin orientaatio/koulutuspäivän tavoite ja sisältö sekä sovittiin koulutuksen ajankohdasta sekä käytännön järjestelyistä. Orientaation ja koulutuspäivän tavoitteena, että työntekijät saavat käsityksen teoriasta ja työskentelytavasta sekä toimintamalleista, jotka tukevat PACE-asenteeseen.

- Kiintymyssuhdeperustaisen työskentelyn yhtenä periaatteena turvallisuuden tunteen luominen suhteen kautta lapselle/ nuorelle sekä vuorovaikutukseen pääseminen, suhteen luominen ja yhteisen ymmärryksen lisääntyminen
- Työskentely tukee kohtaamista ja vuorovaikutukseen pääsyä lasten ja nuorten sekä perheiden kanssa työskennellessä

1 orientaatio ja koulutuspäivän sisältö:

- Kiintymyssuhdekeskeinen työskentely asiakastyössä
- Mikä PACE- asenne?
- PACE- asenteen hyödyt
- Työryhmä työskentelyä
- Pace- asenne käytännössä
- Ajatusten ja kokemusten jakoa
- Kesto noin 3h

2 orientaatio ja koulutuspäivän sisältö:

- Ensimmäisen päivän sisällön kertausta
- Tunne muisto –harjoitus
- Perheiden kanssa työskentelystä
- Casetehtävä –työskentelyä ryhmissä
- Casetehtävien purku koko ryhmän kesken
- Ajatusten ja kokemusten jakoa
- Kesto noin 3 h.

Tuotos

Lastensuojeluyksiköihin kohdistettua perustietopakettia kiintymyssuhdekeskeisestä työskentelystä ja PACE -asenteessa tarjottiin lastensuojeluyksiköille. Lastensuojeluyksiköt, jonne koulutusta ehdotettiin valikoituivat OT-hankeen tiimoilta YTA-alueelta. Koulutuksia järjestettiin Kukkumäen nuorisokotiin Jyväskylään, lasten - ja nuorten koti Kuuttiin Savonlinnaan, lastensuojelun vastaanotto - ja arviointiyksikköön Kivelään, Nuorten vastaanottokoti Havurinteelle Mikkeliin sekä Vaalijalan osaamis- tukikeskuksen vaativan erityisen tuen nuorten yksikköön. Koulutukset alkoivat vuoden 2022 keväällä ensimmäisen koulutuspäivän sisällölle. Koulutuksesta toivottiin toista koulutuspäivää, jossa jatkettaisiin aiheen käsittelyä ja nivottaisiin ajatus/toimintamallia yksikön arkeen. Koulutuksia jatkettiin vuonna 2023. Savonlinnan Kuutti yksikköön pilotoitiin myös päiviä, jolloin PACE- asennetta mietittiin työyhteisön ja asiakastapausten tiimoilta. Tällä tavoin työntekijät tarkastelivat PACE-asennetta sidottuna vahvemmin arkeen.

Taulukko 4. Yksiköt, joissa koulutusta järjestetty ja koulutusten sekä osallistujien määrät.

PACE- koulutukset	v.22 koulutusten lkm	osallistujien määrä	v.23 koulutusten lkm	osallistujien määrä	v. 23 syksy koulutusten lkm	osallistujien määrä
Vaalijalan tuki- ja osaamiskeskus	-	-	8	19	4	5
-Kivelän yksikkö/Kuopio	1	7			2	7
-Kukkumäen yksikkö/Jyväskylä	2	19			2	9
-Kuutti / Savonlinna	4	21	3	18	1	9
Havurinne/ Mikkeli					2	8

Hyöty

PACE-koulutusta järjestettiin neljässä eri lastensuojeluyksikössä sekä Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen vaativan erityisen tuen yksiköissä. Orientaation ja koulutuspäivien hyötynä oli, että työntekijät saivat käsityksen teoriasta ja työskentelytavasta sekä toimintamalleista, jotka tukevat PACE-asenteeseen. Koulutuspäivissä myös mietitty PACE-asenteen jalkautumista konkreettisesti yksiköiden arkeen. PACE-pohjainen työskentely tukee kohtaamista ja vuorovaikutukseen pääsyä lasten ja nuorten sekä perheiden kanssa työskennellessä.

PACE-asenteen pohjalta työskentely tukee työntekijöiden työhyvinvointia ja jaksamista heidän työskennellessään vaativahoitoisten asiakkaiden kanssa. Koulutuspäivät antoivat myös työntekijöille mahdollisuuden kehittää yksikön toimintaa asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Työntekijät olivat pääsääntöisesti motivoituneita koulutukseen. Työntekijät kokivat antoisana mieltä kiintymyssuhdekeskeiseen työskentelyyn liittyviä elementtejä sekä toimintamalleja, peilaten niitä työyksikön toimintaan. PACE-koulutusta järjestettiin viidellä eri paikkakunnalla, joka tukee YTA alueen yhteistyötä sekä yhtenäistää eri lastensuojelun yksiköiden toimintatapoja.

PACE- asenne koulutukseen osallistuneiden lastensuojeluyksiköiden tapaaminen

Tuotos

PACE- asenne koulutusten osallistuneiden lastensuojelulaitosten yhteinen tapaaminen järjestettiin 22.11.23. Tapaamisen sisältö suunniteltiin yhdessä kahden OT-koordinaattoreiden kanssa, jotka osallistuivat tapaamiseen ja sen järjestelyihin. Tapaaminen järjestettiin Kukkumäen, Kivelän sekä Kuutti yksiköiden työntekijöiden kesken. Tapaaminen toteutettiin Teams- yhteydellä. Tavoitteena oli tehdä yhteisesti näkyväksi, miten PACE-asenne ilmenee yksiköiden työskentelyssä ja mitä kohti yksiköt haluavat jatkossa mennä. Tapaamisella myös päätettiin OT-hankkeen aikana pidetyt PACE- koulutukset konkretisoiden koulutuksen aikana prosessoituja asioita. Tapaamisella pyrittiin tukemaan PACE- asenteen jalkautumista yksiköiden arkeen. Yksiköt työskentelivät mieltien vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten PACE käytännössä yksikösänne näkyy? Mitä haluttaisiin edelleen kehittää ja miten? sekä toiveita/ideoita yksikön väliselle yhteistyölle jatkossa. Vastaukset kirjoitettiin Jamboard- alustalle.

Hyöty

Tapaamisessa tehtiin yhteisesti näkyväksi, miten PACE-asenne näkyy yksiköiden työskentelyssä ja mitä kohti yksiköt haluavat jatkossa mennä.

Tapaaminen tuki lastensuojeluyksiköiden yhteistyötä ja verkostoitumista. Tapaamisessa yksiköt sopivat jatkavansa yhteistyötä. Seuraava tapaamista suunniteltiin keväällä 2024 Kuopioon KYSin kampuksen Lainesairaalaan avattavassa lastensuojelun vaativan tuen yksikössä, jonne Kivelä yksikkö siirtää toimintansa. Kevään 2024 tapaamisen koollekutsuja sovittiin tapaamisen aikana.

Fiiliksesi yhteisestä hetkestä
28 responses

Kuvio 10. Työntekijöiden ajatuksia 20.11.23 tapaamisesta Mentimeter-ohjelman kautta kerättynä.

3.4 Vaativien asiakkuiden tunnistaminen

Tausta ja tavoitteet

Vaativan sijaishuollon asiakkuiden seulontalomake ja sijaishuollon kartoitus perustuu tarpeeseen tunnistaa entistä paremmin vaativat ja kompleksiset asiakastilanteet. OT-hanke järjesti yhteistyössä LUMO (lastensuojelun uudistaminen monialaisesti) -hankkeen kanssa kaksi sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille suunnattua OT-seulatyöpajaa 27.9 ja 17.11.2022. Työpajoissa syvennyttiin monialaisesti pohtimaan haastavia ja vaativia asiakastilanteita OT-seulatyökalua hyödyntämällä. Työpajoissa tarkoituksena oli harjoitella OT-seulatyökalun käyttöä sekä käydä keskustelua siitä, millaisia yhteisiä asiakkuiden on, millaista tukea ja konsultaatiota on saatavilla eri tahoilta erilaisissa asiakastilanteissa ja millaiseen tukeen ja konsultaatioon olisi vielä tarvetta. Kumpaankin työpajaan osallistui n. 20 ammattilaista eri puolelta Itä-Suomen YTA-aluetta.

Työpajojen palautteiden perusteella OT-seula arvioinnin välineenä tarvitsi edelleen kehittämistä. Kentällä OT-seulasta saatu hyöty koettiin melko vähäiseksi ja toivottiin seulan konkretisoitumista. Kehitysprosessin tuloksena syntyi lomake nimeltä Lomake sijoitetun nuoren haasteiden kartoittamiseksi ja vaativuuden arvioimiseksi.

Tuotos

OT-seulan pohjalta työstettiin lomake sijaishuollon vaativien asiakkuiden seulomiseksi. Lomakkeeseen yhdistettiin THL:n huostaanoton syiden tutkimusaineiston luokituksia. Lopulta syntyi lomake nimeltä *Lomake sijoitetun nuoren haasteiden kartoittamiseksi ja asiakkuuden vaativuuden arvioimiseksi*. (<https://innokyla.fi/fi/general-models>)

Lomakkeen kysymyksiä hyödyntäen toteutettiin yhdellä hyvinvointialueella kysely lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijöille. Tavoitteena oli toteuttaa kysely kaikilla neljällä hankealueeseen kuuluvilla hyvinvointialueilla, mutta aikataulullisista syistä tämä ei ollut mahdollista. Kyselyn tarkoituksena oli lomakkeen toimivuuden testaamisen lisäksi tehdä kartoitusta sijaishuollon tilanteesta. Tarkemmin sanoen tavoite oli saada tietoa niistä asiakasmääristä, jotka sosiaalityöntekijät määrittivät vaativiksi. Tavoitteena oli saada myös tietoa niistä tekijöistä, joiden vuoksi sosiaalityöntekijät määrittivät asiakkuuden vaativaksi.

Kartoituksessa saatiin tietoa 106 sijaishuollon asiakkaan taustoista kokonaisjoukon ollessa 163. Aineiston kattavuus kokonaisjoukosta oli näin ollen 65 prosenttia. Kyselylle asetetut tavoitteet toteutuivat melko hyvin. Aineistossa oli 16 nuorta, joiden asiakkuuden sosiaalityöntekijät määrittivät vaativan tason asiakkuudeksi. Vaativan tason asiakkuudeksi määriteltyihin asiakkuuksiin sosiaalityöntekijät yhdistivät mm. nuoren turvallisuuteen liittyviä haasteita, perheen ongelmien kasaantumiseen liittyviä haasteita ja vanhemmuuteen liittyviä haasteita.

Saaduista vastauksista tehtiin yhteenveto, joka esiteltiin hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon työntekijöille ja johdolle. Tapaamisessa työstettiin myös kyselyn tulosten hyödyntämisen mahdollisuuksia. Johtopäätökset ja tapaamisen aikana työstetty materiaali lähetettiin esihenkilöille jatkotyöstön mahdollistamiseksi. Itä-Suomen yliopiston professori teki pienimuotoisesti aineistosta omaa analyysiansa ja antoi kehittämisehdotuksensa lomakkeen jatkokäyttöä varten.

Kyselyn avulla saatiin käsitystä siitä, millaisista asioista vaativien sijaishuollon asiakkuuksien kohdalla mahdollisesti voi olla kyse. Tietoa pystytään käyttämään OT-tasoisien palveluiden kohdentamisessa erityisesti vaativan sijaishuollon kentällä toimiville.

Lomake löytyy Innokylästä tästä linkistä: <https://innokyla.fi/sites/default/files/2023-11/lomake%20haasteiden%20kartoittamiseksi%20ja%20vaativuuden%20arvioimiseksi.docx>

Hyöty

Asiakkaiden näkökulma

Sijaishuollon työntekijä voi lomakkeen avulla hahmottaa itselleen asiakkaan kokonaistilannetta. Tämän kautta työntekijälle voi tulla uusia ajatuksia asiakkaan palvelutarpeista. Lomakkeen avulla saatujen mahdollisten oivallusten perusteella voidaan asiakkaalle järjestää aiempaa paremmin oikeanlaista tukea ja apua hänen haasteisiinsa.

Henkilöstön näkökulma

Lomakkeen avulla sijaishuollon työntekijä voi pysähtyä asiakkaan asian äärelle ja koota näkyväksi ne haasteet, joita asiakkaalla on. Tämän pohjalta työntekijä voi arvioida asiakkaalla käytössä olevien palveluiden riittävyttä ja mahdollisesti pohtia uusien palveluiden ajankohtaisuutta.

Lomaketta voidaan käyttää mm. asiakkaan sijaishuoltoapaikan valintaa tehtäessä. Lomakkeessa kootaan yhteen sitä, millaisia haasteita ja tämän kautta syntyneitä tuentarpeita asiakkaalla on. Tämän tiedon nojalla sosiaalityöntekijä voi valita asiakkaan tarpeisiin vastaavan sijaishuoltoapaikan.

Lomakkeeseen kerätyt tiedot voivat myös toimia perusteluna mm. sijaishuoltopaikkojen henkilöstön täydennyskoulutuksiin.

Työntekijöiden asiakaskunnan haasteellisuutta voidaan todentaa lomakkeen avulla. Tämä voi olla pohjana esim. asiakasjaosta ja -määrästä päätettäessä.

Hyvinvointialueiden näkökulma

Lomakkeen avulla saadaan niin sijaishuollon työntekijöille kuin lastensuojelun johdolle merkityksellistä tietoa siitä, minkä verran vaativiksi koettuja asiakkuuksia alueella on ja millaisia haasteita alueen sijoitetuilla nuorilla on. Lisäksi lomakkeen kautta voidaan hahmottaa sitä, minne nuoria on alueellisesti sijoitettu ja millainen on sijoitusmuoto. Tiedon pohjalta hyvinvointialueella voidaan tehdä pitkäkestoisia suunnitelmia asukkaiden palveluiden kehittämiseksi.

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa oleva

Kun lomaketta hyödynnetään säännöllisesti työn arvioinnin tukena esimerkiksi sijaishuollon tiimeissä tai esihenkilön kanssa kahden kesken käytävissä keskusteluissa, konkretisoituu kunkin työntekijän asiakkuuksien työmäärät aikaisempaa paremmin. Näin esihenkilöt pystyvät jakamaan työtä työntekijöiden kesken tasaisemmin eikä yksittäiset työntekijät kuormitu liian raskaan asiakastyön vuoksi.

Lastensuojelun alueellista kehittämistä voidaan tehdä lomakkeelta saadun tiedon perusteella. Esimerkiksi omalle alueelle voidaan rakentaa palveluita, joita todetaan sijaishuollon asiakaskunnan tarvitsevan. Kun asiakkaiden palveluntarpeisiin pystytään vastamaan aikaisempaa paremmin, voi tuloksena olla huostaanottoaikojen lyheneminen ja lastensuojelullisten viimesijaisten interventioiden käyttämisen vähentyminen.

3.5 Vaativien lasten, nuorten ja perheiden erityispalveluiden kehittäminen

3.5.1 Vaativan tuen lastensuojeluyksikkö "VATULA"

Tausta ja tavoitteet

Vuonna 2017 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä Pohjois-Savossa käynnistyi lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian osaamista ja palveluita integroivan "yhdistelmälaitoksen" suunnittelutyö. Kuopion yliopistollisen sairaalan Kampukselle Lainesairaalaan keväällä- 2024 avautuvassa vaativan tuen lastensuojeluyksikössä tulee olemaan seitsemän asiakaspaikkaa 13-17- vuotiaille Itä-Suomen YTA-alueen vaikeasti psyykkisesti oireileville lastensuojelun laitoshoidon tarpeessa oleville asiakkaille. Pohjois-Savon hyvinvointialueen Mäntyrinteen perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelä muuttuu resursseineen uudeksi yksiköksi.

Uuden vaativan tuen lastensuojeluyksikön tavoitteena on vastata nykyistä paremmin vaikeasti oireilevien nuorten tarpeisiin, katkaista laitospaikka ja löytää heidän tarpeisiinsa sopiva sijaishuoltopaikka tai mahdollistaa palaaminen kotiin. Tämänhetkisestä sirpaleisesta sekä siiloutuneesta palvelujärjestelmästä syntyy päällekkäisiä kustannuksia ja toimimattomasta palvelujen kokonaisuudesta edelleen lisäkustannuksia. Lisäksi nuorten hoidollinen arviointi usein viivästyy hajanaisen palvelujärjestelmän vuoksi. Alaikäisille nuorille

ei ole tarjolla riittävästi terveydenhuollon yksiköitä, joissa pystyttäisiin vastaamaan nuorten vaikeisiin mielenterveydenhäiriöihin, aggressiiviseen käytökseen tai päihdeongelmiin. Tällaisessa tilanteessa nuori usein sijoitetaan lastensuojelulaitoksiin, jotka puolestaan eivät kykene vastaamaan nuorten vaativan terveydenhuollon tarpeisiin. Nuorten siirtäminen yksiköstä toiseen aiheuttaa häiriökysyntää ja pahimmassa tapauksessa voi kriisiyttää vaikeaoireisen nuoren tilannetta entisestään. (Tarveselvitys 2020, 6-7.)

Hankesuunnitelmassa tavoitteena oli integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen, esimerkkinä toiminnallisesti integroitu vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos sekä kehittää toiminnallisesti integroidussa lastensuojelun laitoshoidossa tarvittavaa integratiivista, erityisen vaativahoitoisen yhteisasiakkaan kasvatukseen ja hoitoon tarvittavaa osaamista. OT-hanke on osallistunut uuden lastensuojeluyksikön kehittämistyöhön OT-pilottihankkeessa v. 2021 jatkuen edelleen vuosina 2022–2023. Kehittämistyötä on tehty sote- työparina terveydenhuollon OT-koordinaattorin ja Kuopion kaupungin (nykyinen Pohjois-Savon hva) Kivelä yksikön vastaavan ohjaajan 20 prosentin OT-hanketyöpanoksen kesken.

Hanketyöpanos on kohdentunut ammattilaisten osaamisen ja monialaisen työotteen vahvistamiseen ja asiakasprosessin sisällön kehittämiseen. Keinoina ovat olleet tutkimusyhteistyö, kohdennettu koulutus, kokemusasiatuntijuuden hyödyntäminen, säännöllisesti kokoontuvaan alueelliseen kehittäjäryhmään ”rukastyöryhmään” osallistuminen, keskeisten toimijoiden välisen kehittämisiltapäivän järjestäminen, vertaiskehittäminen (benchmarking) Kivelän ja Jyväskylän Kukkumäen nuorisokodin vastaanotto- ja arviointiyksikön kesken, yhteistyö Itä-Suomen YTA-alueella ja valtakunnallisesti lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian palveluita kehittävien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten kesken sekä monialaisen konsultaatiotoiminnan pilotti.

Tuotos

Ammattilaisten osaamisen vahvistaminen ja tutkimusyhteistyö

OT- hanke on tuonut yksikön kehittämistyöhön tutkimuksellista näkökulmaa, jota on hyödynnetty koulutuksen järjestämisessä ja uudessa yksikössä tarvittavan osaamisen kartoittamisessa. Vuonna 2022 lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksia tutkivan LANUPS-hankkeen tuloksissa nousi esiin, että erityisesti lastensuojelulaitosten henkilöstön traumatietoisuutta ja traumatietoisesta työskentelyotteesta valmiuksia olisi tärkeää vahvistaa lisäkoulutuksella. OT-hanke järjesti 15.2.2023 Webinaarin aiheesta lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuudet- Nuorten käytöshäiriöt ja traumatietoinen työote lastensuojelun sijaishuollossa. Webinaariin osallistui n. 160 terveyden- ja sosiaalihuollon sekä sivistystoimen ammattilaista. Traumatietoisesta työotteen koulutus tulee osaksi uuden yksikön koulutussuunnitelmaa.

Yhteistyössä LUMO - Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti Itä- ja Keski-Suomessa (2020–22) - hankkeen kanssa järjestettiin 27.4.2022 kaikille avoin webinaari aiheesta: Toiminnallisesti integroidun vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos ja yhteis(työ)yksikkö- toiminnan kehittäminen Itä-Suomen YTA-alueella. Webinaarissa osallistujat saivat tietoa alueilla meneillään olevasta lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteistoiminnan kehittämisestä ja monialaisen yhteistyön rakentumisesta. Webinaarissa kuultiin myös nuoren lastensuojelun kokemusasiatuntijan puheenvuoro. Webinaarissa oli n. 80 osallistujaa.

Kokemusasiantuntijatoiminta

Kokemusasiantuntijatoiminnan tavoitteena oli asiakaslähtöisyyden ja nuorten osallisuuden lisääminen uuden lastensuojeluyksikön kehittämistyössä ja kehitteillä olevan lastensuojeluyksikön toimivuuden ja palvelun laadun varmistaminen asiakaskokemukseen perustuen. OT-hanke järjesti neljästä tapaamisesta koostuvan ennalta teemoitetun työpajakokonaisuuden nuorten kokemusasiantuntijoiden ja kehittämiseen osallistuvien ammattilaisten kesken kevään- ja syksyn- 23 aikana. Työpajat olivat jatkoa LUMO- Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti Itä- ja Keski-Suomessa (2020-2022)- hankkeessa v. 2022 toteutettuun Palvelumuotoilun prosessiin, jonka viimeistelyyn kaivattiin vielä nuoren kokemusasiantuntijan osallisuutta. Työpajatyöskentelyn tuotoksena syntyneet johtopäätökset ja suositukset ovat käytettävissä palvelumuotoilun lopputuotoksen täydennykseen sekä uuden yksikön toiminnan sisällön kehittämistyöhön. Työpajoihin osallistui kolme ammattilaista ja kaksi kokemusasiantuntijaa. Työpajatyöskentelyn tuotos on kuvattu Innokylään: [Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen Pohjois-Savon lastensuojelun vaativan tuen yksikön kehittämissä | Innokylä \(innokyla.fi\)](https://www.innokyla.fi/kokemusasiantuntijuuden-hyodyntaminen-pohjois-savon-lastensuojelun-vaativan-tuen-yksikon-kehittamistyossa)

Monialainen kehittämissiltapäivä ja vertaiskehittäminen

OT-hanke järjesti yhdessä KYSin nuorisopsykiatrian poliklinikan ja Alavan sairaalakoulun kanssa yhteisen kehittämissiltapäivän lastensuojelun sijaishuollon, nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja Kivelän lastensuojeluyksikön työntekijöille. Kehittämissiltapäivässä tavoitteena oli pohtia ja suunnitella työskentelytapoja, miten lastensuojelun, uuden lastensuojelulaitoksen, psykiatrian, koulun ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä nuoren tilanteen arvioimiseksi uudessa yksikössä voidaan toteuttaa, sekä tehdä kunkin toimijan työtä tutummaksi toisille. Iltapäivässä keskeisillä toimijoilla oli mahdollisuus verkostoitua ja jakaa kokemuksiaan yhteistyön tekemisestä. Iltapäivän aikana työskenneltiin case- tapauksen parissa pienryhmissä ja yksiköt kertoivat toisilleen omasta työyksiköstään. Iltapäivästä osallistujilta kerättiin palautetta, jonka mukaan tapahtuma oli hyödyllinen ja vastasi osallistujien odotuksia. Yhteisen kehittämisen toivottiin jatkossa olevan entistä tiiviimpää ja konkreettisempää. Kehittämissiltapäivään osallistui 45 ammattilaista.

Jyväskylän Kukkumäen nuorisokodin ja Kivelä yksikön kesken järjestettiin tapaamisia, joiden tavoitteena oli vertaiskehittämisen keinoin lisätä tietoa vaativan lastensuojeluyksikön toiminnasta, resursseista ja tiloista lastensuojelun vaativan tuen yksikön kehittämiseen liittyen. Kaksi tapaamista toteutui Teams- yhteydellä ja yksi vierailukäyntinä Kukkumäen yksikössä 14.3.23. Yksiköiden välinen yhteistyö ja vertaiskehittäminen jatkuu edelleen OT-hankkeen päätyttyä.

Kukkumäen ja Kivelä yksikön välisen vertaiskehittämisen lisäksi uuden yksikön kehittämistyöhön liittyen on tavattu Niuvanniemen sairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osastoa (NEVA). NEVA:n kanssa on sovittu yhteistyöstä osaamisen jakamisen tueksi ja suunniteltu mm. Kivelä yksikön vierailua Niuvanniemeen. Yhteistyön sisältöä on tavoitteena tarkentaa kevään - 24 aikana Kivelä yksikön ja NEVA:n esihenkilöiden kesken.

Hyödyt

Asiakkaiden näkökulma

Kokemusasiantuntijatyöpajojen myötä uuden yksikön toiminnassa huomioidaan asiakasosallisuus ja toimintaa on kehitetty asiakaskokemukseen perustuen. Järjestetty koulutus tuki asiakkaan kokonaisvaltaista kohtaamista, kun vaikeiden ja traumatisoivien elämäkokemusten vaikutukset tunnistetaan, ymmärretään ja niihin suhtaudutaan aikaisempaa myötätuntoisemmin.

Henkilöstön näkökulma

Erytistason ammattilaisten välisen yhteistoiminnan ja monialaisen tietotaidon lisääntyminen sekä osaamisen vahvistuminen. Uuden yksikön kehittämiseen osallistuvilla ammattilaisilla on käytössään kokemusasiantuntijoiden tuottamaa tietoa ja suosituksia uuden toiminnan kehittämisen tueksi ja kehittäminen on aikaisempaa asiakaslähtoisempää.

Palautteiden perusteella koulutukset koettiin tarpeelliseksi, tietoa pystytään hyödyntämään ja soveltamaan omassa työssä. Traumatietoisien työotteiden pidempi muotoinen prosessikoulutus tulee osaksi lastensuojelun vaativan tuen yksikön henkilökunnan koulutussuunnitelmaa, jonka myötä osaaminen laajenee ja vahvistuu koko hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueiden näkökulma

Sotesi-ammattilaisten yhteistoiminta on lisääntynyt uuden yksikön kehittämistyön myötä.

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat

Tulevaisuuden visiona on, että uuden lastensuojelun vaativan tuen yksikön myötä vaikeasti psyykkisesti oireilevalle lastensuojelun laitoshoidon tarpeessa olevalle asiakkaalle ei aiheudu toistuvia laitossijoituksia tai siirtoja yksiköistä toiseen, kun asiakkaan palvelutarpeisiin pystytään vastaamaan entistä paremmin ja asiakas saa tarvitsemansa avun ”yhden katon alta.” Itä-Suomen YTA-alueen horisontaalisten palvelujen integraatio vahvistuu, kun samalla hoidon/palvelun porrastuksen tasolla koordinoidaan ja integroidaan eri palveluita asiakkaan tarpeenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Palveluiden integroitumisen avulla palveluprosessit ovat sujuvampia ja asiakastyytyväisyys paranee. Julkisten palveluiden kuormitus ja kustannukset vähenevät, kun lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian epätarkoituksen mukaiset asiakkuusmäärät pienenevät ja niistä johtuva pyöröovisyndrooma helpottuu.

3.5.2 Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikkö ”LIPSY”

Tausta ja tavoitteet

Sujuva yhteistyö palveluiden välillä mahdollistaa perheille parhaan mahdollisen ja oikea-aikaisen avun ja tuen. Sosiaalityön ja psykiatrian välinen saumaton yhteistyö hoitajakson aikana onkin välttämätöntä, jotta hoitajaksosta saataisiin maksimaalinen hyöty. Tavoitteena oli lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikön Lipsyn ja lastensuojelun yhteistyön sujuvuuden turvaaminen Keski-Suomen hyvinvointialueella. OT-koordinaattori antoi työpanosta yhteistyön kehittämiseen ja palvelujen sujuvuuteen.

Tuotos

Perheyksikkö Lipsystä saatiin kehittämis ehdotuksia perhesosiaalityölle ja lastensuojelulle.

Kehittämistarpeet välitettiin lastensuojelun avohuollossa vastaavalle työntekijälle, jotta sosiaalityöntekijöiden osallistuminen hoitajakson päätöspalaveriin saataisiin paremmalle tasolle.

Lastenpsykiatrian toiveet kerrottiin varhaisen tuen johtavien sosiaalityöntekijöiden tiimissä. Perheyksikkö Lipsy:lle välitettiin yhteystietolista palvelutarpeen arvioinnin saamiseksi tarvittaessa perheeseen jakson aikana. Palvelujohtajan kanssa keskusteltiin Lipsyn ja lastensuojelun yhteistyön sujumisesta.

3.5.3 Vaalijalan vaativan erityisen tuen perhekuntoutus

Tausta ja tavoitteet

Perheiden osallistuminen lapsen tai nuoren hoitoon ja kuntoutukseen on tärkeää. Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa aloitettiin vuonna 2021 uutena palveluna perhekuntoutus, joka mahdollistaa perheen osallistumisen lapsen tai nuoren kuntoutukseen. Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen keskiössä on aina erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori.

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutus on todettu toimivaksi palveluksi, mutta perhekuntoutuksen prosessia koettiin tarpeelliseksi selkeyttää ja kehittää toiminnan sisältöä vastamaan entistä paremmin ja useamman asiakasryhmän tarpeita. Kehittämisen osa-alueiksi nousivat moniammatillisen perhekuntoutusprosessin ja siinä käytettävien menetelmien kuvaaminen sekä moniammatillisen työryhmän työnjaon selkeyttäminen ja perhekuntoutuksen kuvaaminen.

Tuotos

Hankkeen aikana perhekuntoutukseen osallistuneille vanhemmille laadittiin laajempi palautekysely, jonka vastaukset huomioitiin systemaattisesti perhekuntoutuksen kehittämisessä. Perhekuntoutuksen kehittämistä ohjasi perhekuntoutuksen moniammatillisen ohjausryhmän säännölliset tapaamiset, joissa käsiteltiin havaintoja ja kokemuksia perhekuntoutuksen toimivuudesta ja kehitettävistä osa-alueista

Hankkeen aikana valmistui Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen -käsikirja, jossa avataan tarkemmin perhekuntoutuksen prosessia, sidosryhmiä ja työnjakoa sekä kuvataan vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen malli. Käsikirjan pohjana ovat toimineet kirjalliset kuvaukset toiminnasta, yhteenvedot ohjausryhmän tapaamisista ja perhekuntoutuksessa käytettävät menetelmät. Käsikirjan laadinnassa on huomioitu

perhekuntoutuksessa olevien vanhemmilta saatu palaute. Käsikirjaan perhekuntoutuksen prosessia on kuvattu ja arvioitu case-tapausten pohjalta. Vaativan erityisen tuen käsikirja sekä perhekuntoutuksen malli. Vaativan erityisen tuen käsikirjan tarkoituksena on kertoa Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksesta ja kuvata perhekuntoutuksen prosessia sekä siihen liittyvää monialaista yhteistyötä. Käsikirja kuvaa myös perhekuntoutuksessa käytettäviä menetelmiä ja selkeyttää perhekuntoutuksessa työskentelevän moniammatillisen työryhmän työnjakoa. Käsikirjan tavoitteena on toimia työntekijöille sekä yhteistyökumppaneille oppaana ja mallintaa vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen sisällöllistä prosessia.

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen mallia on esitelty YTA-alueen OT-Nepsy-asiantuntijaverkoston tapaamisessa 26.9.2023. Yhteinen esittely hankkeista ja hankkeiden sisällöistä on pidetty TulSote - hankkeen kanssa koko Etelä-Savon hyvinvointialueelle 31.10.23. Yhteistyötä asian tiimoilta on tehty Pohjoisen OT-hankkeen kanssa. Esittelyjä jatketaan OT-hankkeen päätyttyä.

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutus on kuvattu Innokylässä toimintamallina: [Vaativan erityisen tuen perhekuntoutus | Innokylä \(innokyla.fi\)](#)

Hyöty

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen -käsikirjan tavoitteena on toimia työntekijöille sekä yhteistyökumppaneille oppaana ja mallintaa vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen sisällöllistä prosessia.

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutus-malli on saatavissa Innokylässä, josta tietoisuutta mallista voidaan jakaa myös valtakunnallisesti.

3.6 Oppilaitos- ja tutkimusyhteistyö

OT-hanke on tehnyt oppilaitos- ja tutkimusyhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa osallistumalla asiantuntijatyöpajoihin, levittämällä tutkimustietoa koulutuksissa ja kirjoittamalla, ohjaamalla opinäytetöitä ja projektiharjoitteluja. Opinnäyte- ja projektiharjoittelutöistä on saatu arvokasta tietoa kehittämisen tueksi. Tutkittu tieto ja vuorovaikutus tutkijoiden kanssa on ollut pohjana kehittämisen ja monialaisen osaamisen edistämiseksi. Uusia tutkimusaiheita ja ilmiötä on pyritty nostamaan esille.

Yhteistyötahot

- Lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja -kehittäminen Länsi- ja Itä-Suomessa, LANUPS-hanke 2021–2022

[Lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja -kehittäminen Länsi- ja Itä-Suomessa, LANUPS-hanke 2021–2022 | Sote-akatemia \(utu.fi\)](#)

Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa sellaisten nuorten toteutuneet palvelut ja palvelutarpeet, jotka ovat olleet sekä lastensuojelun avo- ja sijaishuollon että nuorisopsykiatrian avo- tai osastohoidon asiakkaina. Tutkimme, miksi osa nuorista toistuvista eri palveluiden asiakkuuksista huolimatta ei saa sellaista tukea ja hoitoa, josta heille olisi hyötyä pitkällä aikavälillä. Tutkimustehtävänä oli tarkastella nuorten yhteisasiakkaiden taustatekijöitä, nuorten palvelupolkuja ja siirtymiä palvelusta toiseen sekä lastensuojelun

sosiaalityöntekijöiden, nuorisopsykiatrian työntekijöiden ja nuorten itsensä kokemuksia ja näkemyksiä palveluista ja niiden kehittämistarpeista.

Tutkimus toteutettiin Turun ja Kuopion yliopistollisten keskussairaaloiden erikoisvastuualueilla Turun ja Itä-Suomen yliopistojen sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian alojen yhteistyönä ja yhdessä alueellisten kehittämistoimijoiden kanssa.

Tutkimus vahvisti ja kehitti lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteistä tietopohjaa ja käytäntöjä. Tuloksia hyödynnettiin integroivien työskentelyn kehittämisessä ja osaamisen vahvistamisessa.

LANUPS-hankkeen aikana toteutetun tutkimuksen pohjalta luotiin politiikka- ja käytäntösuosituksia. Tulokset on validoitu Länsi- ja Itä-Suomen yhteisissä asiantuntijatapaamisissa, joihin oli kutsuttu laajasti lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian, näiden alojen rajapinnan sekä hyvinvointialueiden asiantuntijoita. Näissä tapaamisissa kerättiin myös ammattilaisten kehittämisuosituksia. Ne integroitiin näihin tutkimuspohjaisiin suosituksiin. OT-hanke osallistui näihin asiantuntijatapaamisiin. Katso artikkelien tiivistelmät ja artikkeli-kohtaiset käytäntösuositukset pidemmästä policy briefista ja [hankkeen nettisivuilta](#).

- NEPSOS: Neuropsykiatrisesti oireilevat nuoret palvelujen pyörteissä – sosiaalityön, nuorisopsykiatrian ja erityispedagogiikan yhteistutkimus. NEPSOS-hanke toteutetaan Turun yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä

Yhteistyökumppaneina on alueellisia kehittämishankkeita ja kehittämistyön toimijoita. NEPSOS-tutkijoita on mukana OT-asiantuntijaverkostossa, ja he ovat olleet kertomassa tutkimuksesta ja alustavista tuloksista OT-Nepsy -koulutusfoorumilla.

<https://sites.utu.fi/sote/yhteistyö/hankkeet/nepsos-neuropsykiatrisesti-oireilevat-nuoret-palvelujen-pyörteissa/>

- ”LATVE - Lapsinäkökulmainen arviointi ja työskentely vaativissa erotilanteissa” UEF yhdessä Lapin yliopiston kanssa. Hankkeen vetäjänä on professori Merja Laitinen. Mukana hankkeessa ovat ETKL, OT-hankkeet Pohjois-Suomi ja Itä-Suomi sekä hyvinvointialueista PSHVA ja Pohde. Tutkimus kattaa koko Suomen.

Tutkimuksen tavoite ja kysymykset

Vaativat erotilanteet (engl. high-conflict separations, high intensity parental disputes) on tunnistettu kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa merkittäväksi lasten hyvinvointia vaarantavaksi tekijäksi ja sellaisena sosiaalityön ja muun palvelujärjestelmän ammatilliseksi haasteeksi. Ilmiön ja sen ratkaisemiseen kohdentuvien interventioiden määrittely on kuitenkin alkutekijöissään. Hankkeen puitteissa tehdään yhteistyötä Itä-Suomen OT-hankkeen kanssa liittyen erityisesti tulosten tiedottamiseen ja juurruttamiseen.

OT-hankkeessa ja yhteistyössä tehtyjä opinnäytteitä ja julkaisuja:

- Hopiavuori N. 2023. OT-seulan kokeilu asiakkuussegmentoinnin välineenä. Vaativimman tason asiakkuuksien tunnistaminen huostaanoton asiakirjoista vaativuutta jäsentämällä. Maisterintutkielma (arvioinnissa), Sosiaalityö, Yhteiskuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Arvioinnissa.
- Huuskonen M. 2023 (tulossa oleva YAMK- opinnäytetyö). Kohti vaativan tuen yksikköä - yksikön asiakasprofiilin määrittely.

- Joki-Erkkilä M, Tenhunen T, Darth M, Oksanen M, Salmivalli A-M, Forsman K. 2023. OiPsy-yksiköiden tulevaisuuden näkymiä yliopistosairaaloiden näkökulmasta. Teoksessa: Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. Toimittajat: Stolt S., Laajasalo T. ja työryhmä. PunaMusta Oy Vantaa (2023), s. 62–64. ISBN 978-952-408-075-0 (painettu), ISSN 2341-8095 (painettu), ISBN 978-952-408-076-7 (verkkojulkaisu), ISSN 2323-4172 (verkkojulkaisu) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-076-7>
- Laajasalo T & Luoma I. 2023. Vieraannuttamisen psykososiaaliset ja hoidolliset interventiot kansainvälisen tutkimuksen ja kirjallisuuden valossa, sivut 34-38. Teoksessa: Tunnista, puutu ja auta -opas vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen. Ensi- ja turvakotien liitto (2023). Toimittajat: Johanna Vaitomaa, Susanna Rautio, Päivi Hietanen. Tuotettu STEAn tuella. Verkkojulkaisu. [Tunnista, puutu ja auta – keinoja vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen by Ensi- ja turvakotien liitto - Issuu](#)
- Luoma I & Laajasalo T. Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta ja vieraannuttamisen psykososiaaliset hoitomuodot. Duodecim (hyväksytty julkaistavaksi 2023)
- Luoma I & Saharinen T. 2023. Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus tukee vaativimpien palvelujen yhteistyötä. Suomen Lääkärilehti 2023;78: e38179 www.laakarilehti.fi/e38179 (Julkaistu 5.12.2023)
- Nyrkkö S. 2022. Cynefin-viitekehyksen soveltaminen monialaista tukea tarvitsevien lasten palveluissa. Kirjallisuutta soveltaen. Projektiharjoittelutyö. Preventiivinen hoitotiede, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden tiedekunta, Hoitotieteen laitos.
- Nyrkkö S. 2023. Kompleksiset tilanteet monialaista tukea tarvitsevilla lapsilla. Pro gradu -tutkimussuunnitelma 11/2023. Preventiivinen hoitotiede, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden tiedekunta, Hoitotieteen laitos.
- Pirhonen T. 2022. Moniammatillinen yhteistyö nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun asiakkaiden hoidossa: työntekijöiden näkökulmia. Pro gradu –tutkielma, Hoitotiede, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden tiedekunta, Hoitotieteen laitos 27.06.2022.
- Tenhunen T & Luoma I. 2023 Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja -psykologian yksiköiden perustaminen ja toiminta. Teoksessa: Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. Toimittajat: Stolt S, Laajasalo T ja työryhmä. PunaMusta Oy Vantaa (2023), s. 7–15. ISBN 978-952-408-075-0 (painettu), ISSN 2341-8095 (painettu), ISBN 978-952-408-076-7 (verkkojulkaisu), ISSN 2323-4172 (verkkojulkaisu) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-076-7>
- Vehkaoja S, Laakkonen-Linna M, Kannisto N, Pirinen J, Matikka L. 2023. Psykososiaalinen tuki ja hoito. Teoksessa: Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. Toimittajat: Stolt S, Laajasalo T ja työryhmä. PunaMusta Oy Vantaa (2023), s. 36–39. ISBN 978-952-408-075-0 (painettu), ISSN 2341-8095 (painettu), ISBN 978-952-408-076-7 (verkkojulkaisu), ISSN 2323-4172 (verkkojulkaisu) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-076-7>

4 Keskeiset hyödyt hankkeesta

Asiakkaiden näkökulma

- Kuulluksi tuleminen
- Uusien näkökulmien ja vaihtoehtoisten ratkaisujen löytyminen
- Tarpeen mukaisen avun saaminen
- Kokonaisvaltaisuuden lisääntyminen
- Poislähtämisen väheneminen

Henkilöstön näkökulma

- Kehitettyjen OT-tuki- ja konsultaatiomallien hyödyntäminen
- Monialaisen tuen ja erityisosaamisen saaminen avuksi
- Osaamisen ja oppimisen vahvistuminen
- Tilanteen jäsentäminen, pysähtyminen ja vaihtoehtojen näkeminen
- Verkostoitumisen ja monialaisen yhteistyön vahvistuminen
- Jaksamisen paraneminen ja kuormittumisen väheneminen
- Työkalujen saaminen sujuvammaksi työn tueksi
- Tutkitun tiedon hyödyntäminen käytännön työssä

Hyvinvointialueiden näkökulma

- Tuotetun tiedon ja uusien toimintamallien hyödyntäminen kehittämisessä ja käytännön työssä
- Ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kokemusten ja palautteiden hyödyntäminen kehittämistyössä
- Erityisasiantuntijoiden osaamisen tehokkaampi hyödyntäminen hyvinvointialueiden välillä
- Monialaisen yhdessä tekemisen vahvistuminen myös yli hyvinvointialueen rajojen - ammattilaiset, esihenkilöt, asiantuntijat, asiakkaat perheineen, verkostot, päättäjät
- Verkostojen hyödyntäminen asiakkaiden ja ammattilaisten tueksi
- Työn kuormituksen väheneminen ja veto- ja pitovoiman paraneminen
- Vaativan tuen lastensuojelun OT-yksikkö aloittaa toimintansa keväällä 2024
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen malli on käytössä
- Ymmärryksen lisääntyminen vaativista ja kompleksisista asiakastilanteista ja mitä niissä tarvitaan
- Häiriökysynnän väheneminen
- SOTE-SI-integraation vahvistuminen
- Erityispalvelujen kehittyminen yhteistyötä (käytäntö, tutkimus, oppilaitokset) hyödyntäen
- Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon lainsäädännön yhteensovittaminen
- Etäyhteyksien hyötykäyttäminen

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat

- Ymmärryksen ja yhteistoiminnan lisääntyminen vaativista ja kompleksisista asiakastilanteista
- Työntekijöiden osaamisen ja jaksamisen paraneminen
- Palvelujen laadun ja tasavertaisen saatavuuden paraneminen
- Reagoiminen nopeasti ja ennakoivasti uusiin, ajassa ilmaantuviin ja muuttuviin ilmiöihin
- Cynefin-mallin hyödyntäminen työmenetelmänä
- Palveluja yhteensovittavan johtamisen mahdollistuminen

5 Riippuvuudet

OT-hankkeen tavoitteiden ja tarkoituksen toteuttamisessa on tehty koko ajan tiivistä yhteistyötä koko YTA-alueella sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen toimijoiden ja muiden hankkeiden kanssa, esimerkiksi TulSote-hankkeet kuten asiakasohjaus-, perhekeskus-, lastensuojelu- ja nepsykehittäminen, RRP-hankkeet, Barnahus-, PALOMA- ja VAURAS-hankkeet ja valtakunnan muut OT-hankkeet. Muita yhteistyötahoja oli runsaasti, kuten Vaatu-toimijat ja VIP-verkosto, Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus, vaativa lastenpsykiatria, harvinaissairaudet, lasten ja nuorten oikeuspsykiatria, Niuvanniemen NEVA-yksikkö, Sairilan koulukoti ja Viola ry /Tukikeskus Varjo.

Miten hankkeen onnistuminen vaikuttaa muihin alueella oleviin hankkeisiin?

- Erityisosaamista, monialaista apua tarvitsevat tai/ja kompleksisissa tilanteissa olevat asiakkaat/potilaat tulevat huomioiduiksi palvelujen kehittämisessä, palveluissa ja organisaatorakenteissa
- Monialaiset tuki-, konsultaatio- ja yhteistoimintamallit edistävät yhteistä osaamista, työnjakoa ja potilaan/asiakkaan palveluprosessia ja avun saamista ajoissa ja oikealla tavalla
- Yhteistyö ja resurssien/voimavarojen yhdistäminen laadukkaasti parantaa kustannustehokkuutta
- Päällekkäiseltä työltä ja kehittämiseltä vältytään
- Hyväksi havaitut käytännöt leviävät ja työn imu kasvaa
- Yhteinen keskustelu ja ymmärrys lisääntyy

Miten muiden alueella olevien hankkeiden onnistuminen on vaikuttanut tämän hankkeen onnistumiseen?

- Tulevaisuuden sotekeskus –hankkeen yhteistyörakenteiden selkiytyminen helpottaa OT-tuen kehittämistä ja yhdyspinta- ja rakennetyöskentelyä
- OT-palvelutarve on huomioitu monialaisten palvelujen ja palveluketjujen kehittämisessä
- Systemiset toimintamallit (esim. SYTY), integratiivinen työskentely ja osaaminen yhteisasiakkuuksissa sekä psykososiaalisten menetelmien osaaminen perustasolla ja yhdyspinnoilla ehkäisee OT-asiakkuuksien syntymistä
- Muiden hankkeiden osaamista on voitu hyödyntää yhteiskehittämisessä, koulutusten suunnittelussa (kuten OT-Nepsy-koulutusfoorumisarja), osaamisen lisäämisessä ja tuen / avun saamisessa ammattilaisille ja asiakkaille (esimerkiksi OT-TUKIpilotti)
- On tunnistettu monialaisia osaamis-, tutkimus- ja kehittämistarpeita ja yhteistyömahdollisuuksia sekä tehty asioita yhdessä

Muut riippuvuudet

OT-keskustoiminnan kehittäminen ja saaminen rakenteisiin jäi osittain hyvinvointialueuudistuksen alle. OT-hankkeen kehittämistyön haasteina olivat esimerkiksi SOTE-rakennemuutostukseen liittyneet hallinnolliset ratkaisut, organisaatioiden ja esihenkilöiden vaihtuminen, henkilöstövaje ja kiire, kehittämisen väheneminen työnkuvista sekä entistä vahvempi siiloutuminen omiin yksiköihin ja omaan toimialaan nopeassa SOTE-muutoksessa ja heikentyneessä taloudellisessa tilanteessa. Lisäksi oman haasteensa asetti, että useita SOTE-SI -kehittämiseen liittyviä hankkeita oli menossa yhtä aikaa ja kansallinen ohjaus oli vähäistä. Muina haasteina olivat Korona-pandemia ja Ukrainan sodan aiheuttama huoli.

6 Yhteenveto

Hankkeen aikana opimme, että ammattilaiset tarvitsevat monimutkaisiin tilanteisiin erilaisia tuki ja -konsultaatiomahdollisuuksia ja niitä tulisi olla tarjolla. Asiantuntijuutta on saatavilla vaikeisiin tilanteisiin YTA-alueitasoisesti, myös etänä. Monitahoisten tilanteiden ratkaisuisa tarvitaan joustavuutta, rohkeutta, pysähtymistä ja kykyä katsoa eri näkökulmista. Uuden monialaisen toiminnan rakentaminen ja juurruttaminen vaatii johdon tukea, koordinoitua, verkostotyötä, jatkuvaa viestintää ja riittävästi aikaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöjen yhteensovittaminen on haastavaa, mutta mahdollista.

Monialaisen yhteistoiminnan edistämiseksi tarvitaan kykyä kutsua yhteistyöhön yli erilaisten rajojen, kuuntelua avoimin mielin, uuden oppimista ja yhteistä ymmärrystä. Ammattilaisten välisen yhteistyön laatu heijastuu lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Kiireen keskellä on taipumus jättää yhteistyön tekeminen ja kehittäminen vähemmälle, mutta se saattaa haitata asiakkaiden tarpeenmukaista avun saamista ja viivyttaa palveluprosessia. Työntekijällä on oikeus saada paras mahdollinen tuki haastavissa ja vaativissa, kompleksisissa tilanteissa, joissa usein tarvitaan monialaista ja -toimijasta yhdessä tekemistä ja tarvittaessa erityisosaamista.

Onnistumiset

OT-hankkeen aikana onnistuimme kehittämään erilaisia tukimalleja ammattilaisille vaativiin ja kompleksisiin asiakastilanteisiin. Tuki oli OT-tiimin monialaista neuvontaa ja konsultaatioita täydennettynä käytettävissä olevilla asiantuntijoilla, ajantasaisista tiedoista ilmiöistä ja käytännöistä, integroidun osaamisen vahvistamista ja näyttöön perustuvan osaamisen jakamista.

- Tunnistimme OT-toiminnan asiakasryhmiä ja ilmiöitä yhdessä eri toimijoiden ja hankkeiden kanssa
- Vahvistimme SOTESI-ammattilaisten osaamista koulutusten, verkostoitumisen ja tutkimusyhteistyön keinoin
- Kokosimme OT-asiantuntijaverkoston osaksi OT-rakennetta
- Pilotoimme SOTESI-ammattilaisille suunnattua OT-TUKEA vaativiin ja monitahoisiin asiakastilanteisiin
- Liitimme OT-asiantuntijaverkoston osaamista osaksi moniammatillisia asiantuntijaryhmiä:
Lakisääteiset lastensuojelun moniammatilliset asiantuntijaryhmät
Haastavat erot –moniammatilliset konsultaatioryhmät
- Monialainen konsultaatiotiimityöskentely lastensuojeluyksikössä yhteistyössä nuorisopsykiatrian ja päihdepalveluiden kanssa
- Laadimme vaativan sijaishuollon asiakkuuksia kartoittavan VSS-lomakkeen ja pilotoimme sitä yhdellä hyvinvointialueella
- Osallistuimme lasten- ja nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun yhteistyön ja yhteisasiakkuus-osaamisen sekä lastensuojelun vaativan tuen integratiivisen yksikön kehittämiseen kohti Lainesairaalaa v. 2024.
- Hyödynsimme tutkimustietoa kehittämisessä
- Laadimme esityksen OT-rakenteesta Itä-Suomen YTA-alueelle
- Vahvistimme SOTE-SI yhteistyötä ja yhteistoimintaa

Haasteet ja kehittämiskohteet

OT-keskustoiminnan ja kehittämisen pitkän tähtäimen tavoitteina ovat, että asiakas saa tarvitsemansa avun joustavasti ja pois lähettäminen vähentyy, pitkäaikaiset, kodin ulkopuoliset sijoitukset ja laitossijoitukset vähenevät, SOTE-SI-yhteiskehittäminen ja yhdessä työn tekeminen on joustavaa ja luontevaa ja eri hallinnonalat toimivat yhdessä ja integroidusti, jotta lapsen arjessa palvelut toteutuvat lapsi- ja perhekeskeisesti ilman tarpeettomia viiveitä. Kaikkiin näihin tavoitteisiin hankekauden aikana ei päästy, mutta niitä kohti hankkeessa yhdessä pyrittiin.

OT-hankkeen lyhyemmän aikavälin tavoitteisiin pääsimme osittain. YTA-sopimus ei ehtinyt astua voimaan hankekaudella, mutta osallistuimme valmisteluun. OT-keskustoiminta tullaan kirjaamaan sopimukseen. Työpanoksen määrä jää pieneksi OT-toiminnalle ajateltuihin tavoitteisiin ja tehtäviin nähden. YTA-valmisteluun viety OT-rakenne-ehdotus on vasta muotoutumassa.

OT-keskustoiminnan kansallinen asemointi ja koordinoituvastuut eivät ole selkeät. OT-toiminta tulee kyllä YTA-sopimusten avulla jatkumaan tavalla tai toisella. Osa YTA-alueista varaa siihen erillistä resurssia myös siltauksen (v. 2024) ajaksi. Hyvinvointialueiden ja YTA-alueiden sitoutuminen ja rahallinen panos OT-keskustoimintaan vaihtelee. Kansallista digitaalista OT-alustaa (resurssi- ja tietopankki, konsultaatiot) emme saaneet käyttöön yrityksistä huolimatta. Pohjoisen YTA-alueen käytössä olevaa VIRTU-alustaa tarvittaisiin koko Suomeen.

Erilaisia hallinnollisia ja vaativiin ja monitahoisiin asiakastilanteisiin liittyviä asiantuntijaverkostoja onnistuttiin kokoamaan. YTA- ja kansallisen tason asiantuntijaverkostot vaativat edelleen ylläpitämistä ja yhteistä jatkokehittämistä. Selkeät vastuutahot ja resurssit jäivät vielä puutteellisiksi.

OT-Nepsy-osaamis-/ asiantuntijaverkosta muodostettiin koulutusten ja YTA-alueen tapaamisten avulla. Sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatu-toimijat olivat mukana eri verkostoissa ja OT-tuen toteuttamisessa. OT-tuen (LS, HE, OT-TUKI-pilotti) ympärille saatiin vahva joukko OT-erityisasiantuntijoita, jotka olivat hankkeen aikana käytössä ja osa heistä jää HE-ryhmien ja LS-ryhmien käyttöön tarvittaessa. Erityisasiantunte muksen koordinoiminen ammattilaisten tueksi erilaisiin kompleksisiin asiakastilanteisiin moniammatillisissa konsultaatioryhmissä ja yksittäisissä tilanteissa vaatii työpanosta, osaamista ja vastuiden sopimista. Erityisosaamisen koordinoimisessa tarvitaan myös YTA- ja kansallista yhteistoimintaa varsinkin harvinaisissa tilanteissa.

OT-asiakkuudet ja OT-osaamisen tarve tunnistetaan perus- ja erityistason palveluissa paremmin varsinkin yhteisen TulSote-, RRP-, VAURAS, PALOMA- ja Barnahus -hanketyöskentelyn ja konsultaatiomallien kehittämisen johdosta, mutta hyvinvointialueilla on tässä vielä tekemistä. YTA-alueen ja osittain kansallinen OT-palvelukartaston kokoaminen on tehty, mutta sen päivittäminen ja hyödyntäminen vaatii keskitettyä OT-koordinaatiota ja jatkossa myös toimivaa digialustaa. OT-tuki- ja konsultaatiomalleissa on vielä kehitettävää ja niiden jalkauttaminen vaatii jatkuvaa työskentelyä.

Työntekijöiden yksin työskentely kompleksisissa tilanteissa on vähentynyt ja moniammatillinen ja -alainen vuoropuhelu on lisääntynyt OT-tuen kehittämisessä ja pilotoinneissa mukana olleilla. OT-tuen kehittämisessä ja jalkauttamisessa olisi tarvittu vahvempi ja laajempi esihenkilöiden tuki. Integratiivisen SOTE-SI-osaamisen vahvistaminen ja kehitettyjen OT-toimintamallien saaminen käytäntöön sekä edelleen kehittäminen vaatii työpanosta.

Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon lainsäädännön yhteensovittaminen on tärkeä kehittämiskohde vaativissa ja monitahoisissa asiakastilanteissa sisältäen tietosuojakysymykset. Tarvitaan myös vahvaa kansallista yhteiskehittämistä, esimerkiksi OT-digialusta ja OT-osaamisen kansallinen hyödyntäminen.

Monialaisuuden ja ammattilaisten tuen tarve vaativissa ja kompleksisissa tilanteissa ymmärrettiin laajasti, mutta integratiivisen rakenteen luominen hallintoon ja johtamiseen vaatii vielä työtä ja resurssointia. Kansallista yhteistyötä ja koordinaatiota täytyy OT-keskustoiminnassa vahvistaa.

Miksi OT-keskustoimintaa tarvitaan hankkeen päätyttyä?

Itä-Suomen OT-hankkeessa on oikeasti toteutettu SOTE-integroituja tekemistä, huomioiden sivistystoimen, järjestöjen ja hankkeiden osuus ja osaaminen.

- Siltaus YTA-sopimuksen voimaantuloon vuodelle 2025: YTA-sopimus sisältää paljon tehtäviä, joita on asetettu OT-keskustoiminnalle ja joita on kehitetty ja pilotoitu OT-hankkeen aikana.
- YTA-asetus velvoittaa hyvinvointialueita tekemään yhteistä työtä ja luomaan siihen rakenne.
- OT-rakenne ja toiminta on saatu Itä-Suomen alueella nyt määriteltyä ja kiteytettyä pitkälle.
- Kannattaako hukata jo tehtyä kehittämistyötä ja luotuja toimintamalleja?
- Tähän OT-työhön on panostettu rahallisesti ja työpanoksella Itä-Suomen hyvinvointialueilla v. 2021–2023.
- Käytännöstä saatu tieto on osoittanut, että OT-rakenne ja -toiminta edellyttävät resurssointia ja jatkuvaa kehittämistä, koordinoitua, yhteistä ymmärrystä ylläpitämistä.
- Monialaisten erityispalvelujen yhteensovittaminen YTA-tasolla ja kansallisesti.
- OT-asiantuntijoiden ja asiantuntijuuden puuttumisen tunnistaminen, asiantuntijoiden verkostointi ja saattaminen työntekijöiden ja esihenkilöiden käyttöön asiakkaiden hyödyksi.
- OT-palvelukartaston ylläpitäminen ja täydentäminen.
- Monialaisten konsultaatioryhmien koordinoitua ja OT-verkoston asiantuntijuuden liittäminen ryhmien käyttöön, kuten haastavat erot -konsultaatioryhmä ja lakisääteinen lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä.
- OT-TUKI-pilotti -toimintamallin ja muiden OT-toimintamallien jatkokehittäminen ja juurruttaminen
- Uusien tarvittavien tuki- ja konsultaatiomallien rakentaminen, koordinoitua ja kehittäminen.
- Monialaisten vaativan osaamisen asiantuntijaverkoston kehittäminen, implementointi ja tarvittaessa ylläpitäminen YTA-alueitasoisesti.
- Erikoissairaanhoidon kanssa tehtävä yhteistyö harvinaisen osaamisen tilanteissa, esimerkiksi oikeuspsykiatria ja Barnahus, vaativa lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria, Niuvanniemen sairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osasto (NEVA), PALOMA-osaamiskeskus, toiminnalliset häiriöt, harvinaissairaudet, palliatiivinen hoito.
- Lastensuojelun vaativan tuen OT-yksikkö Lainesairaalassa 2024 –SOTE integraation turvaaminen lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian kesken ja yhdyspinoilla.
- Koulutus- ja osaamistarpeiden kartoittaminen ja vaativan osaamisen vahvistaminen joustavasti
- Vaativiin ja monimuotoisiin, uusiin ilmiöihin vastaaminen joustavasti.
- Ongelmien ja asiakastilanteiden kompleksisuuden lisääntyessä tarvitaan räätälöityjä ja integroituja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja unohtamatta sivistystoimen, tutkimuksen ja järjestöjen osaamista.
- Monialaisten ammattilaisten jaksamisen tukeminen - veto- ja pitovoiman lisääminen.
- OT-keskustoiminnan rakenne on kevyt ja kustannustehokas ja se yhdistää neutraalisti eri aloja ja toimijoita.

Työn jatkaminen ja juurruttaminen hankekauden jälkeen

- Itä-Suomen YTA-sopimuksen sekä OT-toiminnan ja rakenteen valmistelu jatkuu vuonna 2024. YTA-sopimukseen kirjataan monialainen OT-toiminta ja sille ehdotetaan vuodeksi 2024 noin kolmen työntekijän työpanosta yhteistyössä Pohjois-Savon ja Keski-Suomen hyvinvointialueiden kesken. Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voivat käyttää OT-työhön työpanosta jonkin verran normaaliin työhön kuuluvana.
- Vuodesta 2025 eteen päin YTA-sopimuksessa ehdotetaan kullekin hyvinvointialueelle omaa OT-koordinaattoria ja yhtä OT-koordinaattoria koko YTA-aluetta varten. Lisäksi ehdotetaan n. 20 % verran erikoissairaanhoidon lääkärin työpanosta.
- YTA-sopimuksessa huomioidaan sosiaalialan osaamiskeskusten, sivistystoimen ja TKKI-osaaminen ja panostus.
- OT-Rukkanen (strateginen ohjaus/johtoryhmä) jatkaa OT-toimintaa kehittävänä ja koordinoivana YTA-alueen monialaisena ryhmänä.

OT-projektikoordinaattori Tarja Saharinen, KYS/PSHVA jatkaa vuonna 2024 OT-keskustoiminnan ja sen rakenteen edistämistä ja kehittämistä YTA-alueella ja kansallisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Lastenpsykiatrian professori ja ylilääkäri Ilona Luoma, Lasten- ja nuorten osaamiskeskus, KYS/PSHVA jatkaa OT-keskustoiminnan ja rakenteen edistämistä ja kehittämistä 10-20 %:lla. -Keski-Suomeen on tulossa OT-koordinaattori (sosiaalihuolto) keväällä -24, toimenkuvaan tulee kuulumaan muutakin.

Marko Huuskonen, Kivelän yksikkö/PSHVA, jatkaa vaativan tuen lastensuojelun laitousyksikön kehittämistä kohti Lainesairaalaan ja Lainesairaalassa kevästä -24, 20 % työpanoksella.

Jaana Heikkinen, nuorisopsykiatrian pkl / PSHVA, jatkaa vaativan tuen lastensuojelun laitousyksikön kehittämistä, noin 1 työpäivä viikossa

- Vaativan tuen lastensuojelun laitousyksikön (VATULA) kehittämistyö jatkuu kohti integroitua yksikköä Lainesairaalaan keväät 2024. Uudessa Lainesairaalassa KYS kampuksella sijaitsevat myös nuoris- ja aikuispsykiatrian yksiköt.
- Kivelän lastensuojeluyksikön, KYSin nuorisopsykiatrian ja päihdepalveluiden välistä konsultaatiotyöskentelyä jatketaan ja edelleen kehitetään kohti Lainesairaalan VATULA-yksikköä.
- Yhteistyötä ja kehittämistä jatketaan Keski-Suomen sairaala NOVA:ssa sijaitsevan uuden LIPSY-yksikön kanssa. Tämä edellyttää sitä, että OT-koordinaattorityöpanosta on olemassa ja käytettävissä.
- OT-palvelukartaston ylläpitäminen ja täydentäminen jatkuu.
- Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus: PACE-orientaatio kouluttaminen jatkuu YTA:lla ja Vaativan tuen Perhekuntoutus -mallin esittelemisen ja käyttöön oton suunnittelu jatkuu YTA:lla.
- OT-TUKI-pilotin toteutumisesta ja toimintamallista on tehty kuvaus STM-raportointiosioon ja Inno kylään. OT-TUKI -toimintamallista tulee kuvaus THL:n työpäivitys -julkaisuun keväällä 2024. Toiveena, että OT-TUKI -toimintamalli jatkuu OT-koordinaattorityöpanoksen vahvistuttua.
- OT-hankkeen aikana perustetut Haastavat erot (HE-) konsultaatioryhmät toimivat Pohjois-Savon ja Keski-Suomen alueilla ja jatkavat toimintaansa myös OT-hankkeen päätyttyä. Vastuuhenkilöt sosiaalihuollon palvelutuotannosta on sovittu. Tavoitteena on, että OT-koordinaattori on heidän tukenaan. Tämä edellyttää sitä, että OT-koordinaattorityöpanosta on olemassa ja käytettävissä.

- Yhteistyötä tiivistetään Barnahus-hankkeen kanssa, joka on saamassa rahoitusta OT-toiminnan rajapinnalle esim. haastavat erot ja väkivalta.
- Viola ry / Tukikeskus Varjo on antanut työpanosta HE-työhön ja OT-tason kehittämiseen STEAN rahoituksella ja erillisellä ostopalvelusopimuksella vainoon liittyvien tilanteiden osalta Pohjois-Savon ja Keski-Suomen hyvinvointialueille. Viola ry /Tukikeskus Varjo on mukana asiantuntijana Etelä-Savon HE-ryhmässä edelleen v. 2024. Muihin HE-ryhmiin voidaan ostaa tarvittaessa Tukikeskus Varjon asiantuntemusta hankkeen päätyttyä. Koulutusyhteistyö jatkuu Tukikeskus Varjon kanssa.
- Lakisääteisten lastensuojeluryhmien moniammatillisten asiantuntijaryhmiä on tiedotettu mahdollisuudesta saada käyttöönsä OT-erityisasiantuntijoita ja heillä on mahdollisuus käyttää OT-koordinaattoria apuna erityisosaamisen hankkimisessa myös hankkeen jälkeen.
- Palvelu- ja hoitoketjutyöskentelyihin ja hankeyhteistyöhön OT-näkökulman tuominen.
- VIP / Vaatu -toiminta: Yhteistyö ja konsultaatiotoiminnan kehittäminen OT:n ja YTA-alueen Vaatu-toimijoiden kanssa on nähty tärkeänä hankekauden päätyttyä. Vaatu-toimijoiden edustus jatkaa OT-Rukkasessa.
- Koulutuksista ottaa vastuun v. 2024 PSHVA:n koulutusyksikkö ja hankeyhteistyö hva:lla ja YTA:lla.
- OT-keskustoiminta osallistuu koulutusten järjestämiseen v. 2024 yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa esim. korkean riskin erot, väkivalta perheessä lapsen näkökulmasta ja vaativat yhteisasiakkuudet.
- Innokylän materiaali ja kehitetyt OT-toimintamallit ovat käytössä mahdollisimman laajasti.
- OT-toimintamallit löytyvät: <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/tulevaisuuden-sote-keskus-hankeiden-koordinointi-kys-yhteistyoalueella/toimintamallit>
- OT-loppuraportti ilmestyy Innokylässä helmikuussa -24.
- Kirjoitetaan OT-toimintamalleista THL:n työpaperit julkaisuun artikkelit.
- Pidetään yllä OT-verkkosivustoa PSHVA:n sivuilla.
- OT-keskustoiminnan jalkautumisesta ja jatkokehittämisestä kysely YTA-alueelle v. 2024.

7 LÄHTEET

Holm R, Poutanen P & Ståhle P. 2018. Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Saatavissa 23.2.24 osoitteessa: [Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset – Sitra](#)

Innokylä, Itä-Suomen OT-hankkeessa kehitetyt toimintamallit. Saatavissa 6.2.24 osoitteessa: <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/tulevaisuuden-sote-keskus-hankkeiden-koordinointi-kys-yhteistyoaalueella/toimintamallit>

Laajasalo T & Luoma I. 2023. Vieraannuttamisen psykososiaaliset ja hoidolliset interventiot kansainvälisen tutkimuksen ja kirjallisuuden valossa, sivut 34-38. Teoksessa: Tunnista, puutu ja auta -opas vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen. Ensi- ja turvakotien liitto (2023). Toimittajat: Johanna Vaitomaa, Susanna Rautio, Päivi Hietanen. Tuotettu STEAn tuella. Verkkojulkaisu. [Tunnista, puutu ja auta – keinoja vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen by Ensi- ja turvakotien liitto - Issuu](#)

Luoma I & Saharinen T. 2023. Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus tukee vaativimpien palvelujen yhteistyötä. Suomen Lääkärilehti 2023;78; e38179 www.laakarilehti.fi/e38179 (Julkaistu 5.12.2023).

Nyrkkö S. 2022. Cynefin-viitekehyksen soveltaminen monialaista tukea tarvitsevien lasten palveluissa. Kirjallisuutta soveltaen. Projektiharjoittelutyö. Preventiivinen hoitotiede, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden tiedekunta, Hoitotieteen laitos.

Pirhonen T. 2022. Moniammatillinen yhteistyö nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun asiakkaiden hoidossa: työntekijöiden näkökulmia. Pro gradu –tutkielma, Hoitotiede, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden tiedekunta, Hoitotieteen laitos 27.06.2022.

Saharinen T & Luoma I. 2021. Lasten, nuoren ja perheiden osaamis- ja tukikeskushanke (OT) -pilotin loppuraportti: OSA-ALUE 4: Yhteistyötasoinen tai muu maakuntien yhteinen kehittäminen 2021. Saatavissa 2.1.23 osoitteessa: https://www.posote20.fi/media/sote-rakenneuudistus-loppuraportit/soterakenneuudistus_posote20_hankkeen_loppuraportti.pdf

Snowden DJ & Boone ME. 2007. A leader's framework for decision making. Harv Bus Rev. 85(11):68-76, 149.

STM 2019. Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset. LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:30.

STM 2020-2030. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. Helsinki. Saatavissa 6.2.23 osoitteessa: [Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030 \(valtioneuvosto.fi\)](#)

STM 2021. Lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia valmistelevan työryhmän raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:18.

STM 2023. Esitys valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta STM/2023/18. Saatavissa 21.1.24 osoitteessa: [Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta](#)

Tarveselvitys nuorten yhdistelmälaitosyksikkö, Kuopion kaupunki 10.1.2020.

THL 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Timonen-Kallio E, Yliruka L & Närhi P. THL raportti 23/2017.

Yliruka L, Vartio R, Pasanen K & Petrelius P. 2018. Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Helsinki: THL 6/18, työpaperi.

